

अध्याय एक

शोध परिचय

१.१ शोधशीर्षक

प्रस्तुत शोधपत्रको शीर्षक बुटवल नगरपालिकाका संस्थागत विद्यालयका नि.मा.वि. तहमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन रहेको छ ।

१.२ शोधको प्रयोजन

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्रसङ्घाय नेपाली भाषा शिक्षण विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको पाठ्यांश नं. ५९८ को आवश्यकता परिपूर्तिका लागि तयार गरिएको छ ।

१.३ समस्याकथन

भाषिक सीपहरूमध्ये लेखाइ सीप पनि एक हो । यसका कार्यकलापहरूमध्ये अभिव्यक्ति क्षमताको पनि महत्त्वपूर्ण स्थान रहन्छ । निम्न माध्यमिक तहको पाठ्यक्रमले उद्देश्यलाई सीपगत ढाँचामा निर्धारण गरेको छ । विभिन्न उद्देश्यहरूमध्ये अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययनका माध्यमबाट हिज्जे र चिह्नहरूको प्रयोग, व्याकरणका आधारभूत नियमहरूको पालना र सिलसिलाबद्धता जस्ता उद्देश्य परिपूर्तिका लागि निम्न समस्यालाई केन्द्रबिन्दुमा राखेर अध्ययन गरिएको छ :

- क) नि.मा.वि.तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमता के कस्तो छ ?
- ख) लिखित अभिव्यक्तिद्वारा विद्यार्थीहरू आफ्नो ज्ञान सीपलाई कुन हदसम्म शुद्ध एवम् प्रभावकारी रूपमा अभिव्यक्त गर्न सक्दछन् ?
- ग) अभिव्यक्तिका क्रममा विद्यार्थीहरूमा के कस्ता समस्या तथा कमजोरी रहेका छन् ?

- घ) उक्त अभिव्यक्ति क्षमतामा देखिएका समस्याहरूलाई समाधान गर्न के कस्ता सुभावहरू प्रस्तुत गर्न सकिन्छ ?

१.४ अध्ययनका उद्देश्यहरू

यस शोधकार्यमा बुटवल नगरपालिकाभित्रका निम्न माध्यमिक तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको प्रयोगका सन्दर्भमा अभिव्यक्ति क्षमता कस्तो रहेको छ भन्ने कुराको अध्ययन गरिएको छ । यसै मूल उद्देश्यसँग यसका अन्य उद्देश्यहरू निम्न रहेका छन् :

- क) नि.मा.वि.तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन गर्नु ।
- ख) विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको परीक्षणीय पक्षका आधारमा प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्नु ।
- ग) विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्तिमा देखिएका समस्याहरूको निराकरणका लागि प्राप्त निष्कर्षका आधारमा सुभावहरू प्रस्तुत गर्नु ।

१.५ शोधको औचित्य

कुनै पनि क्षेत्र वा विषयवस्तुको खोज तथा अध्ययन गर्नु आफैँमा एक महत्त्वपूर्ण कार्य हो । अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन विषयमा गरिने अनुसन्धान तथा अध्ययन विश्लेषण व्याख्या गर्न सक्ने क्षमता र स्तरीयतातर्फ अभिप्रेरित गरी पहिलो भाषाको रूपमा नेपाली भाषा र दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली भाषा सिकने विद्यार्थीहरूलाई भाषाको रूपमा नेपाली भाषा शिक्षण सन्दर्भमा केही न केही सहयोग अवश्य पुग्ने देखिन्छ । खास गरी अनुसन्धानका क्षेत्रमा हेर्दा उपलब्ध स्रोत, सामग्रीका आधारमा हालसम्म बुटवल नगरपालिकाभित्रका निम्न माध्यमिक तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन भएको पाइँदैन । यसर्थ यस क्षेत्रमा गरिने भावी अनुसन्धानहरू तथा अध्ययनहरूलाई यस अध्ययनले आधारशीला प्रदान गर्ने विश्वास गर्न सकिन्छ । त्यसैगरी पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, शिक्षक निर्देशिका, शिक्षण सामग्री आदिको निर्माण तथा योजना तर्जुमाको सन्दर्भमा समेत यस अध्ययनले सहयोग पुऱ्याउने र भावी अध्ययनहरूमा आधार

सामग्री हुन सक्ने तथा सम्बन्धित क्षेत्रका विद्यार्थी, शिक्षक, अध्येताहरूका निमित्त सहयोग हुने देखिएकोले यसको अध्ययन स्वतः स्पष्ट हुने देखिन्छ।

१.६ पूर्वकार्यको समीक्षा

भूतकालको जगमा वर्तमान अडिएको हुँदा कुनै पनि अनुसन्धानात्मक कार्य गर्नुभन्दा पूर्व त्यस विषयसँग सम्बन्धित के-कति अनुसन्धानहरू भएका छन् ? त्यसको आधारले नै सही मार्गमा हिँडाउन प्रत्यक्ष अप्रत्यक्ष सहयोग गरेको हुन्छ। पूर्वकार्यको समीक्षा गर्दा एउटै विषयमा अनुसन्धान भई शीर्षक दोहोरिने सम्भावना पनि रहँदैन।

बुटवल नगरपालिकाका संस्थागत विद्यालयमा नि.मा.वि तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन शीर्षकमा सम्बन्धित रहेर अहिलेसम्म अनुसन्धान नभएकोले यो शीर्षक आफैमा नौलो र नयाँ रहेको ठहर छ। अभिव्यक्ति क्षमतालाई ख्याल गरेर पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, पाठ्यसामग्री, शिक्षण विधि आदिको निर्माण गर्नु पर्दछ। बुटवल नगरपालिकाका संस्थागत विद्यालयका नि.मा.वि.तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन शीर्षकमा हालसम्म अनुसन्धान नभएता पनि हिरू प्रसाद पौडेलद्वारा मोरङ जिल्लाका कक्षा दशमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको व्याख्यात्मक अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन शीर्षकमा शोधपत्र तयार पारिएको छ। यस शोधपत्रका साथै यससँग सम्बन्धित पठनबोध क्षमताको अध्ययन, मौखिक अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन, निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन, वादविवाद लेखन क्षमताको अध्ययन आदिलाई पूर्वकार्यको समीक्षाका रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

कटकबहादुर रावत (२०६४) द्वारा कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको मौखिक अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन शीर्षकमा शोधकार्य गरेको पाइन्छ। प्रस्तुत अध्ययनलाई मूलतः सर्वेक्षण पद्धतिका आधारमा सम्पन्न गरिएको छ। त्यस क्रममा यसमा जनसङ्ख्या पहिचान र नमुना छनोट, तथ्य सङ्कलनका लागि सामग्री निर्माण, व्याख्या विश्लेषणका प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिएका छन्। मौखिक क्रियाकलाप जोड नदिनु, अस्तरीय भाषिक वातावरणको सम्पर्क, स्थानीय र सामाजिक भाषाको प्रभाव, मातृभाषाको प्रभावले नै विद्यार्थीहरू प्रभावित भएको उल्लेख गरिएको छ। विद्यार्थीहरूको मौखिक अभिव्यक्ति क्षमता

सबै पक्षमा प्राय मध्यम र निम्न स्तरको देखिएको छ । अत्युत्तम स्तरको परिणाम ज्यादै कम देखिन्छ भने केही परीक्षणीय पक्षहरूमा उत्तम स्तरको नतिजा पाइएको निष्कर्ष दिएका छन् ।

रणबहादुर दौल्याल (२०६४) द्वारा कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन शीर्षकमा शोधकार्य भएको पाइन्छ । उक्त अध्ययन लिखित अभिव्यक्ति क्षमता अन्तर्गत निबन्ध लेखन क्षमताको पहिचान गर्नु, तुलना गर्नु र सुधारका लागि सुभावहरू प्रस्तुत गर्नुमा केन्द्रित रहको देखिन्छ । विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूका नमुना छनोट, जनसङ्ख्या निर्धारण, सामग्रीको मानकीकरण, तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषण विधिको प्रयोग गरिएको छ । आत्मपरक र वस्तुपरक निबन्ध लेखनसम्बन्धी अध्ययन उक्त अनुसन्धानमा गरिएको छ । निष्कर्षमा विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखनसम्बन्धी क्षमता कमजोर रहेको देखाइएको छ । निजीभन्दा सरकारी विद्यालयका विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमता उच्च रहेको देखाइएको छ । उक्त अध्ययनको उद्देश्य र प्रस्तुत शोधको उद्देश्य लेखन क्षमतासम्बन्धी भएकाले समानता देखिन्छ । उक्त अध्ययन निबन्ध लेखनमै केन्द्रित रहेको र प्रस्तुत अध्ययन क्षमतामा केन्द्रित रहेकाले प्रस्तुत शीर्षक फरक र विशिष्ट रहेको छ ।

तीर्थराज पौडेल (२०६५) द्वारा कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको वादविवाद लेखन क्षमताको अध्ययन शीर्षकमा शोधकार्य भएको पाइन्छ । वादविवाद क्षमताको अध्ययन गर्नु, निजी र सरकारी विद्यालयका विद्यार्थीहरूको वादविवाद क्षमताको तुलना गर्नु, शहरी र ग्रामीण क्षेत्रका विद्यार्थीहरूको वादविवाद क्षमताको तुलना गर्नु, कमजोरीका आधारमा सुभावहरू प्रस्तुत गर्नु उक्त अध्ययनका उद्देश्यहरू रहेका छन् । विधि अन्तर्गत प्राथमिक र द्वितीयक स्रोतका सामग्रीहरूको प्रयोग गरिएको छ । यादृच्छिक नमुना छनोटको पनि यसमा प्रयोग गरिएको छ । निष्कर्ष स्वरूप अपेक्षित परिणाम मध्यम किसिमको रहेको देखाइएको छ । शहरी क्षेत्रका भन्दा ग्रामीण क्षेत्रका, संस्थागतभन्दा सार्वजनिक विद्यालयमा विद्यार्थीहरू, छात्राभन्दा छात्रहरूको तुलनात्मक स्थिति राम्रो देखाइएको छ । भाषाको प्रयोग, संरचना पक्ष र विषयवस्तुमा कमजोर स्थिति देखाइएको छ । उक्त शोधको उद्देश्यसँग प्रस्तुत शोधको लेखन क्षमताको अध्ययन मिल्ने देखिन्छ । उक्त शोधको उद्देश्य वादविवाद लेखन क्षमतामा केन्द्रित रहेको र प्रस्तुत शोध अभिव्यक्ति क्षमतासँग सम्बन्धित रहेर अध्ययन गरिने भएकाले भिन्न एवम् विशिष्ट छ ।

यज्ञलाल सापकोटा (२०६५) द्वारा कक्षा ७ को हाम्रो नेपाली किताबमा आधारित पठनबोध क्षमताको अध्ययन शीर्षकमा शोधकार्य भएको पाइन्छ र यस अध्ययनमा पनि मूलतः सर्वेक्षण विधिलाई आधार मानिएको छ । प्रस्तुत शोधपत्रमा कक्षा सातको हाम्रो नेपाली किताबमा आधारित पठनबोध क्षमता पहिल्याउनु, विद्यार्थीको स्थानीयता, लैङ्गिकता भाषिक पृष्ठभूमि, विद्यालयको प्रकृति, उमेर समूह, अभिभावकको पेशा र जातीयताको आधारमा पठनबोध क्षमता पहिचान गर्नु, पठनबोधसँग सम्बन्धित समस्या निरूपण गर्नु र विकासका लागि आवश्यक सुझाव दिनुमा केन्द्रित रहेको देखिन्छ । विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको जनसङ्ख्या, प्रतिनिधि नमुना, सामग्री निर्माण, पूर्वपरीक्षण, परीक्षणको कार्यन्वयन, तथ्याङ्क सङ्कलन तथा विश्लेषण विधिको प्रयोग गरिएको छ । विद्यालयको प्रकृतिका दृष्टिले निजी र सार्वजनिकबीच सार्थक अन्तर रहेको निष्कर्ष दिँदै विद्यार्थीहरूको समग्र पठनबोध क्षमता सन्तोषजनक रहेको देखाइएको छ । नेपाली विषय शिक्षणका लागि शिक्षकहरूलाई तालिम तथा पुनर्ताजकीय तालिम दिई दक्ष शिक्षकको व्यवस्था गर्नुपर्ने सुझाव दिइएको छ ।

हिरू प्रसाद पौडेल (२०६६) द्वारा मोरङ जिल्लाका कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको व्याख्यात्मक अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन शीर्षकमा शोध कार्य गरेको पाइन्छ । उक्त अध्ययन लिखित अभिव्यक्ति क्षमता अन्तर्गत व्याख्यात्मक अभिव्यक्ति लेखन क्षमताको पहिचान गर्नु, तुलना गर्नु र सुधारका लागि सुझावहरू प्रस्तुत गर्नुमा केन्द्रित रहेको देखिन्छ । विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको जनसङ्ख्या र प्रतिनिधि नमुना छनोट, सामग्री निर्माण र निर्मित सामग्रीको मानकीकरण, तथ्याङ्क सङ्कलन र तालिकीकरण, व्याख्या विश्लेषण विधिको प्रयोग गरिएको छ । निष्कर्षमा विद्यार्थीहरूको लिखित अभिव्यक्ति क्षमता स्तर राम्रो रहेको देखिन्छ । परीक्षणीय पक्षहरूमा अत्युत्तम, उत्तम, मध्यम, निम्न र निम्नतम श्रेणीका विद्यार्थीहरू रहेको देखाइएको छ । ९ वटा परीक्षणीय पक्षहरूमध्ये ६ वटा पक्षहरूमा विद्यार्थीको क्षमता स्तर सकारात्मक देखिन्छ भने बाँकी ३ वटा पक्षहरूमा विद्यार्थीहरू कमजोर रहेको देखाइएको छ । त्यसैले सम्पूर्ण परीक्षणीय पक्षहरूको प्राप्ताङ्कलाई दृष्टिगत गर्दा उनीहरूको औसत क्षमता स्तर मध्यम खालको रहेको देखिएको छ ।

१.७ अध्ययनको सीमा

कुनै पनि अध्ययनलाई निश्चित उद्देश्यप्रति केन्द्रित गराउन त्यसलाई सीमाबद्ध गर्नु आवश्यक हुन्छ । अन्यथा अध्ययनको सिलसिलामा अनुसन्धानकर्ता अन्योलमा पर्ने सम्भावना रहन्छ । यसका लागि अनुसन्धानकर्ता सचेत हुनुपर्दछ । त्यसैले कुनै पनि अध्ययनलाई त्यसको प्रयोजनले समेत आत्मनिर्देशित गर्ने हुँदा यसको गहिराइ र व्यापकतालाई निश्चित परिधिमा सीमाबद्ध गर्नु वाञ्छनीय हुन्छ । यसर्थ यस अध्ययनलाई पनि निम्नानुसार बुँदाहरूमा सीमाबद्ध गर्ने प्रयास गरिएको छ :

- क) प्रस्तुत शोधपत्रमा बुटवल नगरपालिकाभित्रका ५ वटा संस्थागत विद्यालयमा नि.मा.वि. तहमा अध्ययनरत १०-१० जनागरी जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूको अध्ययनमा सीमित रहेको छ ।
- ख) प्रस्तुत अध्ययन क्षमता भन्नाले बुटवल नगरपालिकाभित्रका ५ वटा विद्यालयमा उक्त स्तरमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन विश्लेषणमा सीमित रहेको छ ।
- ग) प्रस्तुत अध्ययन निर्दिष्ट निर्धारित विषय शीर्षकमा विद्यार्थीले दिएको लिखित अभिव्यक्तिमा सीमित रहेको छ ।
- घ) यस अध्ययनको निष्कर्ष विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमता परीक्षणबाट प्राप्त प्राप्ताङ्कको विश्लेषणमा मात्र आधारित रहेको छ ।

१.८ शोध विधि

जुनसुकै महत्वपूर्ण र उद्देश्यमूलक कार्यलाई सफलीभूत एवम् उपलब्धिमूलक बनाउन योजनाबद्ध ढङ्गले अधि बढ्नु नितान्त आवश्यक हुन्छ । कुन बेला के-के गर्ने, पहिला के-के गर्ने भन्ने रूपरेखा तयार गनुपर्छ । योजनाबद्ध ढङ्गले कुनै पनि कार्यको सुरुवात गरियो भने त्यस कार्यबाट आउने निष्कर्ष पनि व्यवस्थित विश्वसनीय र वैध हुन सक्दछ । साथै अध्ययन अनुसन्धानमा बाधा अड्चन पनि आउन पाउँदैनन् । योजनाबद्ध नगरी अध्ययन अनुसन्धान जस्तो महत्वपूर्ण कार्यमा सोचविचार नगरी विषय क्षेत्रभन्दा फरक खालको विधि

र सामग्री निर्माण गरी तथ्य सङ्कलन गरी निष्कर्ष निकाल्दा त्यो गलत हुन गई धेरै क्षति हुन पुग्छ र लामो समयसम्म गरिएको परिश्रम व्यर्थ हुन्छ ।

प्रस्तुत अध्ययनलाई मूलतः सर्वेक्षण पद्धतिका आधारमा सम्पन्न गरिएको छ । त्यस क्रममा यसमा जनसङ्ख्या र प्रतिनिधि नमुना छनोट, सामग्री निर्माण र निर्मित सामग्रीको मानकीकरण, तथ्याङ्क सङ्कलन, तालिकीकरण, व्याख्या विश्लेषणका प्रक्रिया अवलम्बन गरिएको छ । उक्त विधि अन्तर्गत विषय वस्तुलाई व्यवस्थित गर्न निम्न चरणहरू अपनाइएको छ ।

१.८.१ जनसङ्ख्या र प्रतिनिधि नमुना छनोट

प्रस्तुत अध्ययनमा सम्बन्धित क्षेत्रका विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूलाई समावेश गरिएको छ । सम्बन्धित क्षेत्रका ५ वटा विद्यालयमा अध्ययनरत १०/ १० जना विद्यार्थीहरूका दरले ५० जना विद्यार्थीहरूको प्रतिनिधिमूलक नमुना छनोटका आधारमा प्रस्तुत शोधको अध्ययन गरिएको छ । प्रतिनिधिमूलक जनसङ्ख्या छनोट गर्दा यादृच्छिक नमुना छनोटद्वारा विद्यार्थीहरूको छनोट गरिएको छ । त्यसै गरी विद्यालयको छनोट गर्दा बुटवल नगरपालिकाका संस्थागत विद्यालयहरूको प्रतिनिधित्व हुने गरी छनोट गरिएको छ ।

१.८.२ सामग्री निर्माण र निर्मित सामग्रीको मानकीकरण

शोध निर्देशकको निर्देशन बमोजिम परीक्षणीय पक्षका सामग्रीको निर्माण गरिएको छ । उक्त सामग्रीहरूमा प्राथमिक स्रोतका सामग्रीहरूको उपयोग गरिएको छ । आवश्यक मात्रामा स्वतन्त्र र निर्देशित किसिमका सामग्रीहरूको प्रयोग गरिएको छ । सर्वप्रथम ८ वटा प्रश्नहरू बनाइयो र उक्त प्रश्नहरूलाई गुरुहरू तथा शोध निर्देशकको सल्लाह र प्रश्नको कठिनाई स्तर निर्धारण गरी उपयुक्त ५ प्रश्नहरूलाई मात्र विश्लेषणका लागि मानकीकरण गरिएको छ । त्यसपछि अध्ययनका लागि उक्त सामग्रीको प्रयोग गरिएको छ ।

१.८.३ तथ्याङ्क सङ्कलन

उद्देश्य बमोजिम निर्मित सामग्रीको पूर्व परीक्षण पश्चात् मानकीकरणका लागि विद्यालयहरूमा नमुना छनोटमा परेका विद्यार्थीहरूमा परीक्षण गरियो । विद्यार्थीहरूलाई परीक्षणीय प्रश्नहरूको ४० मिनेट भित्रमा उत्तर लेख्न अभिप्रेरित गर्दै अन्त्यमा उत्तर पुस्तिकाहरू सङ्कलन गरियो ।

१.८.४ तालिकीकरण, व्याख्या विश्लेषण

निर्धारित विद्यालयका विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको परीक्षण गरी तथ्याङ्क सङ्कलन पश्चात प्राप्त तथ्याङ्कका आधारमा परीक्षणीय पक्षहरूको क्षमता स्तरलाई विद्यार्थी सङ्ख्या र प्रतिशतका आधारमा तालिकीकरण गरिएको छ । विद्यार्थीहरूले देखाएका क्षमताका आधारमा स्तर निर्धारण गरी विद्यालयगत, लैङ्गिक र समग्रताका आधारमा क्षमता स्तरलाई अत्युत्तम, उत्तम, मध्यम, निम्न, र निम्नतम देखाउँदै विश्लेषण गरिएको छ । वर्णन विश्लेषण गर्दा प्रत्येक परीक्षणीय पक्षहरूलाई छुट्टा छुट्टै अनि समग्रताका आधारमा गरिएको छ । जसमा पहिले तालिकीकरण र त्यसैसँगै व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ । सङ्कलित सामग्रीको विश्लेषणका लागि तुलनात्मक, व्याख्यात्मक र वर्णनात्मक पद्धति अवलम्बन गरिएको छ । विद्यार्थीहरूको भाषिक आवश्यकता र चुनौतीहरूलाई मध्यनजर गरी निष्कर्षका आधारमा सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.९ शोधको रूपरेखा

प्रस्तुत शोध अध्ययनलाई मुख्यत निम्न लिखित अध्याय शीर्षकहरूमा विभाजन गरिएको छ :

- अध्याय एक : शोध परिचय
- अध्याय दुई : सैद्धान्तिक परिचय र परीक्षणीय पक्षहरू
- अध्याय तीन : व्याख्या विश्लेषण
- अध्याय चार : तुलनात्मक व्याख्या विश्लेषण
- अध्याय पाँच : निष्कर्ष र सुझाव

सन्दर्भग्रन्थ सूची

परिशिष्ट

अध्याय - दुई

सैद्धान्तिक परिचय र परीक्षणीय पक्ष

२.१ विषय प्रवेश

यस अध्यायमा अभिव्यक्ति क्षमताको सामान्य परिचय, आवश्यकता र महत्त्वका साथसाथै परीक्षणीय विधि र साधनहरूको चर्चा गरिएको छ। प्रस्तुत शोधले पनि यिनै पक्षहरूमा केन्द्रित भएर व्याख्या विश्लेषण गरी निष्कर्ष निकालेको छ। लिखित अभिव्यक्तिका सकारात्मक र नकारात्मक पक्षहरूको चर्चा पनि यस अध्यायमा गरिएको छ।

२.२ परिचय

लिखित अभिव्यक्ति अन्तर्गत पर्ने अभिव्यक्तिबाट पनि विद्यार्थीको लेखसम्बन्धी विभिन्न पक्षहरूको मूल्याङ्कन गर्न सकिन्छ। भाव विस्तार भाव व्याख्या तथा स्पष्टीकरणलाई लेखनसँग सम्बन्धित कार्यकलापका रूपमा प्रस्तुत गरिएको पाइन्छ। सुक्तिमय वाक्य वा कविताका अंशको मूलभाव पकडेर त्यसलाई पुष्ट्याइदिनु, उदाहरण र तर्कपूर्ण विचार प्रस्तुत गर्नु वा भावको विस्तृतीकरण गर्नु पनि लेखनसँग सम्बन्धित कार्यकलाप हो। (अधिकारी, २०५९:१२४)

लेखाइमा आफ्नो कुरालाई प्रष्ट पार्न, पाठकलाई बुझाउन, भावलाई प्रसङ्गानुरूप स्थितिमा प्रभावपूर्ण अभिव्यक्ति दिन, अभिव्यक्तिगत गहिराइका लागि भाषिक तत्त्व संलग्न हुने भएकाले लेखाइ भाव र विचार व्यक्त गर्ने सहज र सम्प्रेषणको माध्यम हो। यति मात्र नभएर यो सामाजिक सम्पर्कको सहज माध्यम पनि हो।

२.३ आवश्यकता र महत्त्व

अभिव्यक्ति लेखाइ र शिक्षणको एउटा प्रभावशाली कार्यकलाप हो। आफूले गरेका अनुभव एवम् ज्ञानसँग समय र स्थानको सीमाबद्धता नहेरी अरुलाई भागीदार बनाउने माध्यम लेखाइ भएकाले विशेषतः शिक्षित वर्गमा बोलाइका साथै यसको महत्त्व अझै बढ्दै गएको छ। (अधिकारी, २०५९:११८) भाषिक सीपहरूमध्ये लेखाइ एउटा महत्त्वपूर्ण सीप हो।

यसबाट सुनेका, बोलेका र पढेका कुरालाई सिलसिला मिलाएर प्रस्तुत गरिन्छ । लिखित अभिव्यक्ति शिक्षणको आवश्यकता र महत्त्व तहगत उद्देश्य र कक्षागत उद्देश्यअनुसार फरक - फरक हुन सक्छ । हिज्जे र चिट्ठनहरू मिलाई लेख्न, अनुच्छेद लेख्न, लिखित वर्णन गर्न, बुँदा टिपोट गर्न, निष्कर्ष लेख्न र व्याख्या विश्लेषण गर्न, व्यावहारिक निवेदन, चिठी, जस्ता पत्रहरू लेख्न, संवाद, वादविवाद र निबन्ध लेख्न, उखान टुक्काको प्रयोग सहित वाक्यमा प्रयोग गर्न, लिखित अभिव्यक्तिका क्रममा व्याकरणको आधारभूत नियम पालना गर्न पर्दछन् । माथिका लेखन सीपहरूको विकास प्रत्येक विद्यार्थीमा हुनु जरुरी भएकोले लिखित अभिव्यक्ति वा अभिव्यक्तिको आवश्यकता र महत्त्व आँकलन गर्न सकिन्छ । लेखनलाई सामान्य, सम्पादनात्मक र साहित्यिक गरी ३ प्रयोजनमा उपयोग गरिन्छ । (अधिकारी, २०५९:११६) । यसरी माथिका प्रयोजनलाई पूरा गर्नका लागि पनि लिखित अभिव्यक्ति शिक्षणको आवश्यकता पर्दछ । लेखनका कमजोरी वा त्रुटि क्षेत्रहरूलाई विचार सङ्गठन तथा प्रस्तुतीकरणगत, वाक्यरचनागत, शब्द प्रयोगगत, वर्णविन्यासगत, सफाइगत शीर्षकमा राख्न सकिन्छ । (अधिकारी, २०५९:११८) यसरी माथिका त्रुटिहरूको निराकरणका लागि पनि लिखित अभिव्यक्तिको आवश्यकता पर्दछ ।

आफ्नो ज्ञान सीप र धारणालाई सिकारुले प्रभावकारी एवम् कलात्मक किसिमले अभिव्यक्त गर्न सक्ने किसिमको लेखन सीप विकास हुनु आवश्यक छ । आफ्नो आवश्यकता र व्यवहारिक प्रयोजनका लागि पनि लिखित अभिव्यक्ति क्षमता राम्रो हुनुपर्दछ । समय, काल, परिस्थिति, वातावरण र प्रसङ्गअनुसारको अभिव्यक्ति गर्नका लागि लेखन सीप आवश्यक छ । आफूले देखे सुनेको घटनाको वर्णन व्याख्या, विश्लेषणका लागि लेखन कला महत्त्वपूर्ण माध्यम बन्न सक्छ । सफा, शुद्ध, स्पष्ट, सरल र सुबोध, भाषाशैलीको प्रयोग गरी आवश्यक कुरालाई सिलसिला मिलाएर अभिव्यक्ति गर्दा व्यक्तिको ज्ञानमा निखरता आउँछ । त्यसैले वर्णदेखि लिएर अनुच्छेदसम्मको लेखनका लागि व्यक्तिले निरन्तर लेखन अभ्यासलाई बढाउँदै लैजानु अत्यन्त आवश्यक छ । यही आवश्यकताअनुसारको शिक्षण गर्ने क्रममा सिकारुका कमिकमजोरीको निराकरण गरिनु पर्दछ ।

२.४ परीक्षणीय पक्ष

अभिव्यक्ति लेखन सीपको एउटा महत्त्वपूर्ण भाग भएकाले यसलाई लिखित अभिव्यक्तिसँग समानान्तर राखेर हेर्न सकिन्छ । अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन यसका खास खास पक्षको परीक्षणद्वारा गरिन्छ । त्यस्ता पक्षहरू अध्ययनका लागि निर्धारित हुन्छन् । लिखित अभिव्यक्तिका परीक्षणीय पक्षहरू अन्तर्गत, हस्तलेखन, श्रुतिलेखन, अनुभव, घटना वा यात्रा वर्णन, वस्तु तथा चित्र वर्णन, प्रश्नोत्तर लेखन, चिठी तथा निवेदन लेखन, जस्ता पक्षहरू प्रारम्भिक कक्षाहरूमा उपयोगी मानिन्छ । यसैगरी बुँदा, टिपोट, भावविस्तार, भाव व्याख्या, स्पष्टीकरण, सारांश, संक्षेपीकरण, अनुच्छेद लेखन, निबन्ध लेखन, कथा लेखन, कविता लेखन आदि लेखन उत्तरवर्ती कक्षाहरूमा महत्त्वपूर्ण मानिन्छ ।

अभिव्यक्तिका लागि परीक्षणीय पक्षहरूसँग विद्यार्थीहरूको ज्ञान, सीप, अनुभव, तह, स्तर आदि कुराको मेल खानु पर्दछ, त्यसो भयो भने मात्र परीक्षणले ठोस गन्तव्य प्राप्त गर्दछ र परीक्षण उपलब्धिमूलक बन्दछ । लिखित अभिव्यक्तिको परीक्षणमा भौतिक र प्राज्ञिक तत्त्वको समग्र अध्ययनबाट ठोष निष्कर्षमा पुग्न सकिन्छ ।

२.५ परीक्षणीय विधि र साधन

विद्यार्थीहरूको स्वतन्त्र र निर्देशित दुवै अभिव्यक्तिका लागि लेखन क्षमता उपयोगी हुन्छ । यसक्रममा यस अध्यायले अभिव्यक्तिका क्रममा लिखित अभिव्यक्ति क्षमताको परीक्षण गरेको छ । अभिव्यक्त विभिन्न सीपहरूलाई बुँदागत रूपमा अङ्कन गरी अभिलेख राख्न जाँच-सूची, श्रेणी मापन जस्ता साधनको प्रयोग गरिन्छ । अभिव्यक्तिमा भाषिक सीप सर्वोपरि भएता पनि लेखन सीप, वर्णविन्यास, हिज्जे, शब्द भण्डार आदि पक्षलाई पनि ध्यान दिनु आवश्यक छ । भाषासँगै भाषिक सीपहरू सम्बन्धित भएर आएका हुन्छन् । त्यसका लागि भाषा तत्त्वको यथोचित व्यवस्थापन हुनु आवश्यक छ । अभिव्यक्ति भनेको भाषिक संयोजनको समग्र रूप हो । यसका लागि समग्र भाषातत्त्वको परीक्षण हुनुपर्दछ । त्यसैले यहाँ अभिव्यक्तिका क्रममा लिखित अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन निम्न परीक्षणीय पक्षका आधारमा गरिएको छ ।

२.५.१ तर्कपूर्ण प्रस्तुति

जुनसुकै लेखाइ सीपको मूल्याङ्कन गर्ने क्रममा प्रस्तुतिले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ । प्रस्तुति एकप्रकारको कला हो । व्याख्या गर्ने क्रममा तर्कपूर्ण प्रस्तुति गर्नु आवश्यक हुन्छ । दिइएको भनाइलाई आफ्ना तर्क, उदाहरण, उपमाद्वारा व्याख्या विश्लेषण गर्दा व्याख्या प्रभावकारी हुन्छ । आफूले प्रस्तुत गरेका उदाहरण उपमाहरूलाई तार्किक रूपमा प्रस्तुत गर्न सकेमा त्यस्तो व्याख्या प्रभावकारी हुन्छ । तर्कले पुष्ट्याउँ गर्न नसकेमा त्यस्तो लेखाइ सार्थक हुन सक्दैन । त्यसैले तर्कपूर्ण प्रस्तुति भएमा मात्र अभिव्यक्तिमा स्तरीयता र विशिष्टता थपिने भएकाले तर्कपूर्ण प्रस्तुति हेरिनु आवश्यक छ ।

२.५.२ सिलसिलाबद्धता

भाषाको प्रयोगमा सिलसिलाबद्धता हुनुपर्दछ । एकपछि क्रमशः अर्को हुँदै विषयवस्तुको सङ्गठनमा पारस्परिक सम्बन्ध स्थापनासँगै अन्त्य हुनु सिलसिलाबद्धता हो । अभिव्यक्तिमा विषयवस्तु अनुरूपको भाषाशैली प्रस्तुतिकरण सङ्गठन क्रमशः एकपछि अर्को सतही रूपमा प्रयोग हुनुपर्छ । सिलसिलाबद्धताले विषयवस्तुमा आदि, मध्य र अन्त्य भागलाई क्रमिक रूपमा समेटेको हुन्छ । सिलसिलाबद्धताले पाठकको विषयवस्तुप्रतिको अभिरुचिलाई पूरा गर्दछ भने लेखकको लेखन क्षमता स्तरलाई प्रस्फुटन गर्दछ, त्यसैले अभिव्यक्तिमा विचारको सङ्गठन र सिलसिलाबद्धता अत्यन्त आवश्यक हुन्छ ।

२.५.३ वर्णविन्यास (हिज्जे)

कथ्य भाषालाई लेख्य भाषामा प्रस्तुत गर्दा लिपि चिह्न वा लेख्य वर्णको सहयोगले प्रस्तुत गरिन्छ । त्यसका लागि वर्ण, मात्रा, चिह्न, आदिको निश्चित रखाइक्रमको पालना गर्नुपर्छ । लेख्य भाषामा वर्ण, मात्रा चिह्न आदिलाई लेख्य विन्यास अनुरूप राख्ने कार्य नै वर्णविन्यास हो । उच्चार्थ र लेख्य भाषामा फरक-फरक वर्णहरू हुन्छन् । त्यसैले लेख्य भाषामा वर्णहरूको प्रयोग राम्ररी गरिएको हुनुपर्दछ । त्यसैगरी वर्ण रखाइक्रम व्यवस्थित हुनुपर्दछ । यदि सही ठाउँमा सही वर्णको प्रयोग नभएमा अभिव्यक्तिमा अर्थको अनर्थ हुनपुग्दछ । त्यसैगरी पदयोग र पदवियोग ह्रस्व दीर्घमा पनि ध्यान दिएको हुनुपर्दछ र मात्र लिखित अभिव्यक्ति प्रभावकारी बन्न पुग्छ ।

२.५.४ लेख्य चिह्नको प्रयोग

लेख्य चिह्नको प्रयोगले भाषिक प्रयोगको स्थितिमा स्तरीयता ल्याउँछ । लिखित अभिव्यक्तिका क्रममा भाषिक सन्दर्भ अनुकूल लेख्य चिह्नका प्रयोग गर्नुपर्दछ । लेख्य चिह्नको प्रयोगले भाषाको बोध गम्यतामा फरकपन ल्याइदिन्छ । पूर्णविराम, अल्पविराम, अर्द्धविराम, विस्मयादिबोधक, उद्गार, प्रश्नवाचक, योजक, आदि जस्ता चिह्नरूले भाषा प्रयोगको प्रसङ्गलाई उजागर गरिदिन्छ । त्यसकारण चिह्नको प्रयोगले अभिव्यक्ति क्षमतामा प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गरेको हुन्छ । अभिव्यक्तिका क्रममा चिह्न प्रयोगले अर्थमा विविधता ल्याउने भएकाले यसप्रति ध्यान दिनु आवश्यक छ ।

२.५.५ शब्द छनोट र प्रयोग

अभिव्यक्तिमा शब्द छनोट र प्रयोग व्यवस्थित रूपमा गरिनु पर्दछ । विषयवस्तुअनुसारको शब्द छनोट तथा प्रयोग गरिनु पर्दछ । सन्दर्भअनुसार वाक्य गठनमा शब्द छनोट तथा प्रयोग गरिएमा अभिव्यक्तिले ठोस सार्थकता पाउँछ । उचित शब्दको छनोट र प्रयोगले अभिव्यक्ति आकर्षण तथा प्रभावकारी बन्दछ । शब्द भण्डारको छनोट तथा प्रयोग सिकारुको ज्ञान, अनुभव र क्षमतामा भर पर्दछ । आवश्यकताअनुसार शब्दको छनोट गरी रखाइक्रम सिलसिलाबद्धता भएमा अभिव्यक्ति सार्थक बन्दछ । त्यसैले शब्द छनोट तथा प्रयोगका बारेमा सिकारुमा यथेष्ट ज्ञान हुनु आवश्यक छ । आवश्यकताअनुसार पर्यायवाची, समावेशात्मक, विपरीतार्थक, पारिभाषिक, अनुकरणात्मक, प्राविधिक, उखानटुक्का आदि शब्दहरूलाई प्रयोग गर्ने क्षमता सिकारुमा हुनुपर्दछ । यसो भएमा लिखित अभिव्यक्ति क्षमता प्रभावकारी बन्न पुग्छ ।

२.५.६ वाक्य गठन

अभिव्यक्तिलाई पूर्णता दिने काम वाक्यले गर्दछ । वाक्य भाषाको महत्त्वपूर्ण क्षेत्र हो । वाक्यकै कारण भाषिक कार्य सम्पादन हुन्छ । त्यसैले वाक्यको बारेमा सिकारुलाई ज्ञान हुनु आवश्यक छ । वाक्य शिक्षणका क्रममा आधारधूत वाक्यको माध्यमबाट शिक्षण गरिनु पर्दछ । वाक्य संरचना आवश्यक तत्त्वको संयोजनअनुसार वाक्य गठन गर्नुपर्दछ । वाक्य गठनका लागि लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर आदिको संयोजन यथोचित रूपमा हुनुपर्दछ । काल, पक्ष, भाव, वाच्य आदिलाई सन्दर्भअनुसार प्रयोग गरिएमा वाक्य अत्यन्त प्रभावकारी बन्दछ ।

विषयवस्तुको सिलसिला मिलाई सतही ढङ्गले लेखिएमा अभिव्यक्ति क्षमतामा निखारता आउँछ । छोटा वाक्यको प्रयोग गरी विषयवस्तु समेट्ने खालका वाक्य प्रयोग गरिएमा त्यो प्रभावकारी हुन्छ । वाक्यकै प्रयोगबाट अभिव्यक्तिमा स्तरीयता र विशिष्टता थपिन्छ अनि लेखाइ प्रभावकारी हुन्छ ।

२.५.७ किनारा छोडाइ र सफाइ

लेखन सीपमा प्राविधिक पक्षको पनि अत्यन्त महत्त्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । आवश्यक मात्रामा किनारा छोडाइले लेखाइ अभिव्यक्तिलाई आकर्षक ढङ्गमा प्रस्तुत गर्न सकिन्छ । स्तरीय लेखनका लागि दुबै तर्फको किनारा छोडाइ, बान्की परेका अक्षरमा सफा लेखाइले थप प्रभावकारिता थपिन्छ । लेखन सीप पनि एउटा आकर्षक कला हो । यो राम्रो नभएमा लेखन भद्दा फोहोरी र अस्पष्ट हुन्छ । त्यसैले लेखनमा किनारा छोडाइ तथा सफाइ महत्त्वपूर्ण पक्ष भएकाले यसमा ध्यान दिनु आवश्यक छ ।

२.५.८ मानक भाषाको प्रयोग

कुनै पनि भाषाका वक्ताहरूको सर्वमान्य भाषिक प्रयोगलाई मानक भाषा भनिन्छ । मानक भाषा स्तरीय हुन्छ । मानक भाषा समयसँगै आधुनिकीकरण हुन्छ । मानक भाषाको प्रयोग दोस्रो भाषी सिकारुका लागि कठिन हुन्छ । दोस्रो भाषी सिकारुले आफ्नो मातृभाषाको प्रभावमा मानक भाषाको प्रयोग गर्दा भाषिक विचलन हुन्छ । त्यसैले स्तरीय भाषाको प्रयोग व्यवहारका लागि मानक भाषाको प्रयोग गरिनु पर्दछ । लेखन अभिव्यक्तिका क्रममा मानक भाषाको भन् ठूलो भूमिका हुन्छ । स्तरीय मानक भाषाको प्रयोगले सिकारुको अभिव्यक्ति क्षमतामा उल्लेख्य विकास हुन्छ ।

यसरी हेर्दा अभिव्यक्तिमा माथि उल्लेखित परीक्षणीय पक्षहरूको समग्रमा प्रयोगको स्थिति राम्रो हुनु आवश्यक छ । यदि कुनै अति राम्रो, कुनै सामान्य र कुनै न्यून किसिमको अभिव्यक्ति भएमा त्यसले सम्पूर्ण लिखित अभिव्यक्ति क्षमतालाई प्रभाव पार्ने हुन्छ । त्यसैले अभिव्यक्तिका समग्र पक्षहरूको राम्रो प्रयोग हुनु आवश्यक देखिन्छ । त्यसो भएमा मात्र अभिव्यक्ति क्षमताको समग्र पक्षको सन्तुलित प्रयोगलाई सकारात्मक मान्न सकिन्छ । अभिव्यक्तिका सकारात्मक र नकारात्मक पक्षको अध्ययनले सम्भावित लेखनमा सहयोग पुग्ने

हुन्छ । यसका साथै प्रस्तुत शोधको अध्ययन अभिव्यक्तिका सकरात्मक पक्षहरू र नकरात्मक पक्षहरूको सूची बनाइ व्याख्या विश्लेषण गरिएको हुनाले क्रमशः तल चर्चा गरिएको छ ।

२.६ सकरात्मक पक्षहरू

- विषयवस्तुको ज्ञान,
- किनारा छोडाइ र सफाइ,
- विषयवस्तु तथा प्रसङ्ग अनुरूप अनुच्छेदको निर्माण तथा परिवर्तन,
- सरल, स्पष्ट र सुबोध वाक्य गठन र सान्दर्भिक प्रयोग,
- प्रसङ्गानुसारको शब्दछनोट र प्रयोग,
- हिज्जेको पालना,
- प्रसङ्ग अनुरूप विषयवस्तुको सङ्गठन र प्रस्तुतिकरण,
- विराम चिह्नहरूको उचित प्रयोग,
- विषयवस्तुको आदि, मध्य र अन्त्यको अन्तर्सम्बन्धित सिलसिलाबद्धता,
- स्तरीय मानक भाषाको प्रयोग ।

२.७ नकरात्मक पक्षहरू

- विषयवस्तुको ज्ञानमा कमी,
- किनारा नछोडी लेख्नु र अस्पष्ट लेखाइ,
- प्रासङ्गिक अनुच्छेदको निर्माण नहुनु,
- क्लिष्ट वाक्यको प्रयोग,
- शब्द छनोट र प्रयोगमा ध्यान नदिइनु ,
- हिज्जेप्रति बेवास्ता ,

- प्रसङ्ग अनुरूप विषयवस्तुको सङ्गठन र प्रस्तुतिकरण नहुनु,
- विराम चिह्नहरूको प्रयोग नगरिनु,
- विषयवस्तु सङ्गठनको सिलसिला टुट्नु,
- स्थानिय वा मातृभाषाको प्रयोग स्पष्ट रूपमा देखिनु ।

२.८ निष्कर्ष

व्यक्तिको वास्तविक जीवनमा देखेका, सुनेका पढेका र अनुभव गरेका कुराहरूको आधारमा भावबोध गरी श्रृङ्खलित रूपमा तारतम्य मिलाइ लेख्न सक्नु अभिव्यक्ति क्षमता हो । अभिव्यक्त भएका कुराहरूलाई सिलसिला मिलाइ विषयवस्तुको सङ्गठन प्रस्तुतिकरण गर्नु आवश्यक छ । लिखित अभिव्यक्तिमा औपचारिक भाषाको प्रयोग हुन्छ । त्यसैले यसमा मानक भाषाको स्तरीय रूपमा प्रयोग हुन्छ । यसका लागि व्यक्तिले स्तरीय नेपाली भाषा सिक्नु आवश्यक छ । अभिव्यक्तिका लागि सिकारु स्वयम् अभ्यस्त हुनु आवश्यक छ ।

लेखन सीपका भौतिक र प्राज्ञिक पक्षहरूको सक्रिय सहभागितामा लिखित अभिव्यक्ति क्षमता सुदृढ गर्नका लागि कमजोरी पक्षहरूको यथोचित निराकरण गर्नु आवश्यक छ । यसो भएमा सिकारुको अभिव्यक्ति क्षमताको स्तर वृद्धि गर्न आवश्यक आधारहरू खडा गर्न सकिन्छ ।

अध्याय तीन

विद्यालयगत अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन र विश्लेषण

३.१ विषय प्रवेश

प्रस्तुत अध्ययन बुटवल नगरपालिकाभित्रका विद्यालयहरूका अध्ययनरत कक्षा आठका विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन गर्नमा केन्द्रित रहेको छ । अभिव्यक्ति परीक्षणका लागि लिइएका निर्धारित पक्षहरूलाई परीक्षण गर्दै व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ । विद्यार्थी सङ्ख्याको प्राप्ताङ्कलाई प्रतिशताङ्कमा क्रमशः अत्युत्तम, उत्तम, मध्यम, निम्न, निम्नतम गरी तालिकीकरण सँगसँगै पहिले एक-एक विद्यालयको छुट्टाछुट्टै परीक्षणीय पक्षहरूका आधारमा व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ । त्यसपछि पुनः समग्र पक्षको व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ । विद्यार्थीहरूले देखाएको क्षमताको स्तरलाई छात्रा र छात्रको बीचमा तुलनात्मक स्थितिको तालिकीकरण सँगै व्याख्या विश्लेषण गरिएको छ । क्रमशः व्याख्या विश्लेषणको विस्तृत विवरण तल उल्लेख गरिएको छ :

३.१.१ एभरेष्ट इङ्लिस बोर्डिङ स्कूल

तालिका नं. १

तर्कपूर्ण प्रस्तुति

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	३	४	२	०	१०	
प्रतिशत	१०	३०	४०	२०	०	१००	

माथिको तालिकाअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ४ जना

अर्थात ४० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । विषय र प्रसङ्गअनुसार विद्यार्थीहरू तर्कपूर्ण प्रस्तुतिमा सकारात्मक छन् भन्ने कुरा माथिको तालिकाले देखाउँछ । अत्युत्तम, उत्तम, मध्यम स्तरका विद्यार्थीहरूको कुल प्रतिशत ८० हुन आउँछ र बाँकी केही कमजोर छन् भन्ने कुरालाई इङ्गित गर्दछ ।

तालिका नं. २

सिलसिलाबद्धता

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	३	३	२	१	१०	
प्रतिशत	१०	३०	३०	२०	१०	१००	

माथिको तालिकामा विद्यार्थीहरूको लेखाइका क्रममा सिलसिलाबद्धताका बारेमा उल्लेख छ । उल्लेखित तालिकाअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत निम्नतम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । समग्रमा हेर्दा ७० प्रतिशत उत्तम स्तरको क्षमता भएका र ३० प्रतिशत मध्यम स्तरको क्षमता भएका विद्यार्थीहरूको औसत स्तरले विद्यार्थीहरूमा शृङ्खलाबद्धताको स्तर सकारात्मक रहेको देखाउँछ । त्यसैगरी ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरूलाई शृङ्खलाबद्धताप्रतिको सचेत ज्ञान दिइनु आवश्यक छ ।

तालिका नं. ३

हिज्जे (वर्णविन्यास)

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	३	४	१	१	१०	
प्रतिशत	१०	३०	४०	१०	१०	१००	

उल्लेखित तालिकाले विद्यार्थीहरूको वर्णविन्यास क्षमतालाई उल्लेख गरेको छ । १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ४ जना अर्थात ४० प्रतिशत, निम्न स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत निम्नतम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । उत्तम स्तरमा विद्यार्थीहरूको प्रतिशत सङ्ख्यामा ८० पुग्दछ भने मध्यम स्तरको क्षमता भएकाको २० प्रतिशत हुन आउँछ । यसरी हेर्दा वर्णविन्यासमा विद्यार्थीहरूले देखाएको क्षमता स्तर सकारात्मक नै देखिन्छ ।

तालिका नं. ४

लेख्य चिह्नको प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	३	४	३	०	०	१०	
प्रतिशत	३०	४०	३०	०	०	१००	

माथिको तालिकामा उल्लेख भएअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ४ जना अर्थात ४० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, निम्न र निम्नतम स्तरमा कुनै पनि विद्यार्थीहरू रहेका छैनन् । यस परिणामलाई हेर्दा विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तरलाई धेरै राम्रो मान्न सकिन्छ । लेख्य चिह्नको प्रयोगले अभिव्यक्तिमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्दछ । उत्तम स्तर अन्तर्गत नै सम्पूर्ण विद्यार्थीहरू पर्नु क्षमता स्तर अत्यन्त सकारात्मक मान्न सकिन्छ । यसलाई दिगो राख्न यसप्रति आवश्यक ध्यान पुऱ्याइनुपर्दछ ।

तालिका नं. ५

शब्द छनोट र प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	३	३	२	१	१०	
प्रतिशत	१०	३०	३०	२०	१०	१००	

उल्लेखित तालिकाअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत निम्नतम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । औसत स्तरमा हेर्दा अत्युत्तम, उत्तम, मध्यम स्तरमा ७० प्रतिशत रहनुले शब्द छनोट तथा प्रयोगमा विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तरलाई राम्रो मान्न सकिन्छ । त्यसै गरी निम्न स्तरका ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरूलाई आवश्यक शब्द छनोट तथा प्रयोगको थप ज्ञान दिइएमा यस परिणामले सकारात्मक सन्देश दिन सक्छ ।

तालिका नं. ६

वाक्य गठन

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	२	३	३	१	१	१०	
प्रतिशत	२०	३०	३०	१०	१०	१००	

माथिको तालिकाअनुसार वाक्य गठनमा २० प्रतिशत अत्युत्तम, ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरूले उत्तम स्तरको क्षमता प्रस्तुत गरेका छन् । त्यसैगरी मध्यमले ३० प्रतिशत, निम्नले १० प्रतिशत र निम्नतम १० प्रतिशत क्षमता स्तर देखाएका छन् । यस अध्ययनबाट अत्युत्तम,उत्तम र मध्यम स्तरमा ८० प्रतिशत र निम्न र निम्नतम गरी २० प्रतिशत क्षमता स्तर देखिन्छ । यसरी हेर्दा विद्यार्थीहरूको औसत क्षमता स्तर राम्रो रहेको देखिन्छ तर विद्यार्थीको निम्न क्षमता स्तरलाई ध्यान दिई वाक्य गठन क्षमतामा सुधार ल्याउनु आवश्यक छ ।

तालिका नं. ७

किनार छोडाइ र सफाइ

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	३	५	२	०	०	१०	
प्रतिशत	३०	५०	२०	०	०	१००	

उल्लेखित तालिकामा विद्यार्थीहरूको लेखाइका क्रममा किनार छोडाइ र सफाइका बारेमा उल्लेख छ । उक्त तालिकाअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३ जना

विद्यार्थीहरूले अत्युत्तम स्तरको क्षमता देखाएका छन् जुन ३० प्रतिशत हो । त्यसैगरी उत्तममा स्तरमा ५ जना अर्थात ५० प्रतिशतले र मध्यममा २ जना अर्थात २० प्रतिशतको क्षमता स्तर देखाएका छन् । विद्यार्थीहरूले देखाएको क्षमता स्तरले उनीहरूमा किनारा छोडाइ र सफाइप्रति राम्रो ज्ञान रहेको कुरा थाहा पाउन सकिन्छ । निम्न र निम्नतम स्तरको क्षमता नदेखिनु तथा अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरको क्षमता बढी देखिनाले विद्यार्थीहरूमा अपेक्षाकृत उपलब्धि क्षमता सकारात्मक रहेको देखिन्छ ।

तालिका नं. ८

मानक भाषाको प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	२	२	३	२	१०	
प्रतिशत	१०	२०	२०	३०	२०	१००	

मानक भाषाको प्रयोग अवस्थालाई माथिको तालिकामा हेर्दा अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, निम्न स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेको देखिन्छ । अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरका विद्यार्थीको कुल प्रतिशत सङ्ख्या ५० रहनु र बाँकी ५० प्रतिशत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर निम्न रहनुले मानक भाषाको प्रयोग अवस्था सन्तोषजनक मात्र रहेको देखिन्छ । त्यसकारण दोस्रो भाषी तथा पहिलो भाषी दुवै सिकारुहरूलाई मानक भाषाको प्रयोगप्रति उचित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनु आवश्यक छ ।

३.१.२. दीप बोर्डिड हाइ स्कूल

तालिका नं. ९

तर्कपूर्ण प्रस्तुति

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	३	३	२	१	१०	
प्रतिशत	१०	३०	३०	२०	१०	१००	

उल्लेखित तालिकामा जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, निम्नतममा १ जना अर्थात १० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । विषय र प्रसङ्गअनुसार विद्यार्थीहरूको तर्कपूर्ण प्रस्तुतिमा सकारात्मक छन् भन्ने कुरा माथिको तालिकाले देखाउँछ । अत्युत्तम, उत्तम, मध्यम स्तरका विद्यार्थीहरूको कुल प्रतिशत ७० हुन आउँछ र बाँकी केही कमजोर छन् भन्ने कुरालाई इङ्गित गर्दछ । जसलाई सुधार गर्न आवश्यक पहल जरुरी रहेको देखिन्छ ।

तालिका नं. १०

सिलसिलाबद्धता

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	२	४	२	१	१०	
प्रतिशत	१०	२०	४०	२०	१०	१००	

उल्लेखित तालिकाअनुसार विषयबस्तुको सिलसिला प्रस्तुत गर्ने क्रममा जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ४ जना अर्थात ४० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत निम्नतम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । समग्रमा हेर्दा ७० प्रतिशत उत्तम स्तरको क्षमता भएका र ३० प्रतिशत मध्यम स्तरको क्षमता भएका विद्यार्थीहरूको औसत स्तरले विद्यार्थीहरूमा शृङ्खलाबद्धताको स्तर सकारात्मक रहेको देखाउँछ । त्यसैगरी ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरूलाई शृङ्खलाबद्धताप्रति सचेत गराउन सकिएमा अझ राम्रो परिणाम आउन सक्ने देखिन्छ ।

तालिका नं. ११

हिज्जे (वर्णविन्यास)

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	३	४	१	१	१०	
प्रतिशत	१०	३०	४०	१०	१०	१००	

माथिको तालिकामा विद्यार्थीहरूको लिखित अभिव्यक्ति क्षमतामा वर्णविन्याससम्बन्धी देखाएको क्षमता स्तर प्रस्तुत गरिएको छ । अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ४ जना अर्थात ४० प्रतिशत, निम्न स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत निम्नतम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । उत्तम स्तरमा विद्यार्थीहरूको प्रतिशत सङ्ख्यामा ८० पुग्दछ भने मध्यम स्तरको क्षमता भएकाको २० प्रतिशत हुन आउँछ । यसरी हेर्दा वर्णविन्यासमा विद्यार्थीहरूले देखाएको क्षमता स्तर सकारात्मक नै देखिन्छ ।

तालिका नं. १२

लेख्य चिह्नको प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	३	२	३	२	०	१०	
प्रतिशत	३०	२०	३०	२०	०	१००	

उल्लेखित तालिकामा उल्लेख भएअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, निम्न स्तर २ जना अर्थात २० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा कुनै पनि विद्यार्थीहरू रहेका छैनन् । अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरमा विद्यार्थीहरूको प्रतिशत सङ्ख्यामा ८० पुग्दछ भने निम्न स्तरको क्षमता भएकाको २० प्रतिशत हुन आउँछ । यसरी हेर्दा लेख्य चिह्नको प्रयोगको क्षमता स्तर राम्रो रहेको छ ।

तालिका नं. १३

शब्द छनोट र प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	४	३	२	०	१०	
प्रतिशत	१०	४०	३०	२०	०	१००	

उल्लेखित तालिकाअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ४ जना अर्थात ४० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना

अर्थात् ३० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात् २० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । निम्नतम स्तरमा कुनै पनि विद्यार्थीहरू रहेका छैनन् । औसत स्तरमा हेर्दा अत्युत्तम, उत्तम, मध्यम स्तरमा ८० प्रतिशत रहनुले शब्द छनोट तथा प्रयोगमा विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तरलाई राम्रो मान्न सकिन्छ । त्यसै गरी निम्न स्तरका २० प्रतिशत विद्यार्थीहरूलाई आवश्यक शब्द छनोट तथा प्रयोगको थप ज्ञान दिइएमा यस परिणामले अभै सकारात्मक सन्देश दिन सक्छ ।

तालिका नं. १४

वाक्य गठन

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	३	३	२	१	१०	
प्रतिशत	१०	३०	३०	२०	१०	१००	

प्रस्तुत तालिकाअनुसार वाक्य गठनमा १० प्रतिशत अत्युत्तम, ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरूले उत्तम स्तरको क्षमता प्रस्तुत गरेका छन् । त्यसैगरी मध्यमले ३० प्रतिशत, निम्नले २० प्रतिशत र निम्नतमले १० प्रतिशत क्षमता स्तर देखाएका छन् । यस अध्ययनबाट अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरमा ७० प्रतिशत र निम्न र निम्नतममा ३० प्रतिशत क्षमता स्तर देखिन्छ । यसरी हेर्दा वाक्य गठनमा विद्यार्थीहरूले त्यति राम्रो क्षमता स्तर देखाउन नसके पनि परिणामलाई सन्तोषजनक मान्न सकिन्छ ।

तालिका नं. १५

किनार छोडाइ र सफाइ

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	३	३	२	२	०	१०	
प्रतिशत	३०	३०	२०	२०	०	१००	

माथिको तालिकामा उल्लेख भएअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा कुनै पनि विद्यार्थीहरू रहेका छैनन् । अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरमा विद्यार्थीहरूको प्रतिशत सङ्ख्यामा ८० पुग्दछ भने निम्न स्तरको क्षमता भएकाको २० प्रतिशत हुन आउँछ । यसरी विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तरमा सन्तोषजनक परिणाम आए पनि समग्र अभिव्यक्ति क्षमता अभिवृद्धि गर्नका लागि शिक्षण क्रियाकलापमा सचेत ज्ञान दिइनु आवश्यक देखिन्छ ।

तालिका नं. १६

मानक भाषाको प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	२	३	३	१	१०	
प्रतिशत	१०	२०	३०	३०	१०	१००	

मानक भाषाको प्रयोग अवस्थालाई माथिको तालिकामा हेर्दा अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, निम्न स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेको देखिन्छ। अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम क्षमता स्तरका विद्यार्थीको कुल प्रतिशत सङ्ख्या ६० रहनु र बाँकी ४० प्रतिशत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर निम्न रहनुले मानक भाषाको प्रयोग अवस्था सन्तोषजनक मात्र रहेको देखिन्छ। त्यसकारण दोस्रो भाषी तथा पहिलो भाषी दुवै सिकारुहरूलाई मानक भाषाको प्रयोगप्रति उचित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनु आवश्यक छ।

३.१.३ आइडियल इड्लिस बोर्डिङ स्कूल

तालिका नं. १७

तर्कपूर्ण प्रस्तुति

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	२	४	१	२	१	१०	
प्रतिशत	२०	४०	१०	२०	१०	१००	

माथिको तालिकाअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये तर्कपूर्ण प्रस्तुति शैलीको क्षमतास्तरलाई उल्लेख गरिएको छ। प्राप्त परिणाममा अत्युत्तम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ४ जना अर्थात ४० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत र निम्नतममा १ जना अर्थात १० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन्। विषय र प्रसङ्गअनुसार विद्यार्थीहरूको तर्कपूर्ण प्रस्तुतिमा सकारात्मक छन् भन्ने कुरा माथिको तालिकाले देखाउँछ। अत्युत्तम, उत्तम, मध्यम स्तरका विद्यार्थीहरूको कुल प्रतिशत ७० हुन आउँछ र बाँकी केही कमजोर छन् भन्ने कुरालाई इङ्गित गर्दछ। विद्यार्थीहरूले प्रस्तुत गरेको क्षमता स्तरलाई अभ्रमाथि उकास्नका लागि थप शिक्षण सिकाइको आवश्यकता भने टड्कारो रूपमा गरिनुपर्ने देखिन्छ।

तालिका नं. १८

सिलसिलाबद्धता

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	३	३	१	२	१०	
प्रतिशत	१०	३०	३०	१०	२०	१००	

माथिको तालिकामा विद्यार्थीहरूको लेखाइका क्रममा शृङ्खलाबद्धतासम्बन्धी क्षमतालाई उल्लेख गरिएको छ । जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, निम्न स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, निम्नतम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, विद्यार्थीहरू रहेका छन् । समग्रमा हेर्दा ७० प्रतिशत उत्तम स्तरको क्षमता भएका र ३० प्रतिशत मध्यम स्तरको क्षमता भएका विद्यार्थीहरूको औसत स्तरले विद्यार्थीहरूमा शृङ्खलाबद्धताको स्तर सकारात्मक रहेको देखाउँछ । त्यसैगरी ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरूलाई शृङ्खलाबद्धताप्रतिको सचेत ज्ञान दिइनु आवश्यक छ ।

तालिका नं. १९

हिज्जे (वर्णविन्यास)

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	४	२	२	१	१०	
प्रतिशत	१०	४०	२०	२०	१०	१००	

प्रस्तुत तालिकामा विद्यार्थीहरूको लिखित अभिव्यक्ति क्षमतामा वर्णविन्याससम्बन्धी देखाएको क्षमता प्रस्तुत गरिएको छ । १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ४ जना अर्थात ४० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत निम्नतम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरमा विद्यार्थीहरूको ७० प्रतिशत र निम्न र निम्नतम ३० प्रतिशत आएको प्राप्त परिणामले विद्यार्थीहरूमा रहेको वर्णविन्याससम्बन्धी क्षमता सकारात्मक भए पनि निम्न र निम्नतममा आएको ३० प्रतिशतको परिमाणले अझै पनि विद्यार्थीहरू कमजोर रहेको देखाएको छ । त्यसैले प्राप्त परिणाममा थप सुधार ल्याउन वर्णविन्यास क्षमता वृद्धिका लागि आवश्यक शिक्षण जरुरी छ ।

तालिका नं. २०

लेख्य चिह्नको प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	३	३	२	२	०	१०	
प्रतिशत	३०	३०	२०	२०	०	१००	

माथिको तालिकामा विद्यार्थीहरूको लेख्य चिह्नको प्रयोगसम्बन्धी क्षमतालाई देखाइएको छ । जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा कुनै पनि विद्यार्थीहरू रहेका छैनन् । अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरका विद्यार्थीहरू ८० प्रतिशत हुनुले विद्यार्थीहरूको लेख्य चिह्नको प्रयोग क्षमता स्तर राम्रो रहेको देखिन्छ । लेख्य चिह्नको प्रयोगले अभिव्यक्तिमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्दछ । लेख्य चिह्नको प्रयोगको परिणाममा थप सुधार ल्याउनका लागि आवश्यक शिक्षण तथा सल्लाह र सुझाव दिइनु आवश्यक छ ।

तालिका नं. २१

शब्द छनोट र प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	२	३	२	२	१०	
प्रतिशत	१०	२०	३०	२०	२०	१००	

माथिको तालिकामा विद्यार्थीहरूको शब्द छनोट तथा प्रयोगसम्बन्धी क्षमता स्तरलाई उल्लेख गरिएको छ । प्राप्त परिणामअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत निम्नतम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरमा ६० प्रतिशत र त्यसैगरी निम्न स्तरमा ४० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहनुले परिणामलाई औसत मान्न सकिन्छ । त्यसैले शब्द छनोट तथा प्रयोगको अवस्थामा सुधार ल्याउन विद्यार्थीहरूलाई थप ज्ञान दिइनु आवश्यक छ ।

तालिका नं. २२

वाक्य गठन

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	०	३	३	२	२	१०	
प्रतिशत	०	३०	३०	२०	२०	१००	

उल्लेखित तालिकाअनुसार विद्यार्थीहरूले वाक्य गठन सन्दर्भमा देखाएको क्षमता स्तर क्रमशः उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना अर्थात ३०

प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत रहेको छ । विषयवस्तुको वर्णनका क्रममा वाक्य गठन गर्दा उत्तम र मध्यम स्तरको क्षमता देखाउने विद्यार्थी प्रतिशत ६० रहेको छ भने निम्न र निम्नतम क्षमता देखाउने विद्यार्थी प्रतिशत ४० रहेको छ । यसरी हेर्दा वाक्य गठनमा विद्यार्थीहरूले त्यति राम्रो क्षमता देखाउन नसके पनि परिणामलाई सन्तोषजनक मानेर विद्यार्थीको निम्न र निम्नतम क्षमता स्तरलाई ध्यान दिई वाक्य गठन क्षमतामा सुधार ल्याउनु आवश्यक छ ।

तालिका नं. २३

किनार छोडाइ र सफाइ

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	३	३	२	२	०	१०	
प्रतिशत	३०	३०	२०	२०	०	१००	

माथिको तालिकामा उल्लेख भएअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा कुनै पनि विद्यार्थीहरू रहेका छैनन् । अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरमा विद्यार्थीहरूको प्रतिशत सङ्ख्यामा ८० पुग्दछ भने निम्न स्तरको क्षमता भएकाको २० प्रतिशत हुन आउँछ । यसरी विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तरमा सन्तोषजनक परिणाम आए पनि समग्र अभिव्यक्ति क्षमता अभिवृद्धि गर्नका लागि शिक्षण क्रियाकलापमा सचेत ज्ञान दिइनु आवश्यक देखिन्छ ।

तालिका नं. २४

मानक भाषाको प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	०	२	२	४	२	१०	
प्रतिशत	०	२०	२०	४०	२०	१००	

उल्लेखित तालिकामा विद्यार्थीको मानक भाषाको प्रयोगसम्बन्धी क्षमता स्तरलाई उल्लेख गरिएको छ । जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये, उत्तम श्रेणीमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, मध्यम श्रेणीमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, निम्न श्रेणीमा ४ जना अर्थात ४० प्रतिशत र निम्नतम श्रेणीमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । अत्युत्तम श्रेणीको क्षमता देखाउने विद्यार्थी प्रतिशत शून्य रहेको छ । उत्तम र मध्यम क्षमता स्तरका विद्यार्थीको कुल प्रतिशत सङ्ख्या ४० रहनु र बाँकी ६० प्रतिशत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर निम्न रहनुले परिणामलाई नकरात्मक मान्न सकिन्छ । त्यसैले आवश्यकीय सुधार ल्याउन ध्यान दिनु जरुरी देखिन्छ ।

३.१.४ समिट इङ्लिस बोर्डिङ स्कूल

तालिका नं. २५

तर्कपूर्ण प्रस्तुति

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	०	२	४	२	२	१०	
प्रतिशत	०	२०	४०	२०	२०	१००	

उल्लेखित तालिकाअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूले देखाएको तर्कपूर्ण प्रस्तुति क्षमता स्तर क्रमशः उत्तम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ४ जना अर्थात ४० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । अत्युत्तम स्तरको क्षमता देखाउने विद्यार्थी प्रतिशत शून्य रहेको छ । उत्तम र मध्यम क्षमता स्तरका विद्यार्थीको कुल प्रतिशत सङ्ख्या ६० रहनु र बाँकी ४० प्रतिशत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर निम्न रहनुले परिणामलाई सन्तोषजनक मान्न सकिन्छ । विद्यार्थीले प्रस्तुत गरेको क्षमता स्तरलाई अभिमाथि उकास्नका लागि थप शिक्षण सिकाइको आवश्यकता भने टड्कारो रूपमा गरिनु पर्ने देखिन्छ ।

तालिका नं. २६

सिलसिलाबद्धता

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	३	३	२	१	१०	
प्रतिशत	१०	३०	३०	२०	१०	१००	

माथिको तालिकामा विद्यार्थीहरूको लेखाइका क्रममा सिलसिलाबद्धताका बारेमा उल्लेख छ । उल्लेखित तालिकाअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत निम्नतम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । समग्रमा हेर्दा ७० प्रतिशत उत्तम स्तरको क्षमता भएका र ३० प्रतिशत मध्यम स्तरको क्षमता भएका विद्यार्थीहरूको औसत स्तरले विद्यार्थीहरूमा शृङ्खलाबद्धताको स्तर सकारात्मक रहेको देखाउँछ । त्यसैगरी ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरूलाई सिलसिलाबद्धताप्रतिको सचेत ज्ञान दिइनु आवश्यक छ । तसर्थ विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तरलाई अभिमाथि उकास्नका लागि उपयुक्त शिक्षण गरिनु आवश्यक देखिन्छ ।

तालिका नं. २७

हिज्जे (वर्णविन्यास)

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	०	१	५	३	१	१०	
प्रतिशत	०	१०	५०	३०	१०	१००	

माथिको तालिकामा विद्यार्थीहरूको लिखित अभिव्यक्ति क्षमतामा वर्णविन्याससम्बन्धी देखाएको क्षमता स्तर प्रस्तुत गरिएको छ। उत्तम स्तरमा १ जना अर्थात् १० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ५ जना अर्थात् ५० प्रतिशत, निम्न स्तरमा ३ जना अर्थात् ३० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा १ जना अर्थात् १० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन्। अत्युत्तम स्तरको क्षमता देखाउने विद्यार्थी प्रतिशत शून्य रहेको छ। उत्तम र मध्यम क्षमता स्तरका विद्यार्थीको कुल प्रतिशत सङ्ख्या ६० रहनु र बाँकी ४० प्रतिशत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर निम्न रहनुले परिणामलाई सन्तोषजनक मान्न सकिन्छ। त्यसैले प्राप्त परिणाममा थप सुधार ल्याउन वर्णविन्यास क्षमता बृद्धिका लागि आवश्यक शिक्षण जरुरी छ।

तालिका नं. २८

लेख्य चिह्नको प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	२	३	२	३	०	१०	
प्रतिशत	२०	३०	२०	३०	०	१००	

प्रस्तुत तालिकामा विद्यार्थीहरूको लेख्य चिह्नको प्रयोगसम्बन्धी क्षमतालाई देखाइएको छ । जसमा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, निम्न स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा कुनै पनि विद्यार्थीहरू रहेका छैनन् । अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरका विद्यार्थीहरू ७० प्रतिशत हुनुले विद्यार्थीहरूको लेख्य चिह्नको प्रयोग क्षमता स्तर राम्रो रहेको देखिन्छ । लेख्य चिह्नको प्रयोगले अभिव्यक्तिमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्दछ । लेख्य चिह्नको प्रयोगको परिणाममा थप सुधार ल्याउनका लागि आवश्यक शिक्षण तथा सल्लाह र सुझाव दिइनु आवश्यक छ ।

तालिका नं. २९

शब्द छनोट र प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	३	३	२	१	१०	
प्रतिशत	१०	३०	३०	२०	१०	१००	

माथिको तालिकाका विद्यार्थीहरूको शब्द छनोट तथा प्रयोग क्षमता स्तरलाई उल्लेख गरिएको छ । प्राप्त परिणामअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, निम्नतम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । औसत स्तरमा हेर्दा अत्युत्तम, उत्तम, मध्यम स्तरमा ७० प्रतिशत रहनुले शब्द छनोट तथा प्रयोगमा विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तरलाई राम्रो मान्न सकिन्छ । त्यसै गरी निम्न स्तरका ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरूलाई आवश्यक शब्द छनोट तथा प्रयोगको थप ज्ञान दिइएमा यस परिणामले सकारात्मक सन्देश दिन सक्छ ।

तालिका नं. ३०

वाक्य गठन

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	०	३	३	३	१	१०	
प्रतिशत	०	३०	३०	३०	२०	१००	

उल्लेखित तालिकाअनुसार विद्यार्थीहरूले वाक्य गठन सन्दर्भमा देखाएको क्षमता स्तर क्रमशः उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, निम्न स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत रहेका छन् । विषयवस्तुको वर्णनका क्रममा वाक्य गठन गर्दा उत्तम र मध्यम स्तरको क्षमता देखाउने विद्यार्थी प्रतिशत ६० रहेको छ भने निम्न र निम्नतम क्षमता देखाउने विद्यार्थी प्रतिशत ४० रहेको छ । यसरी हेर्दा वाक्य गठनमा विद्यार्थीहरूले त्यति राम्रो क्षमता देखाउन नसके पनि परिणामलाई सन्तोषजनक मानेर विद्यार्थीको निम्न र निम्नतम क्षमता स्तरलाई ध्यान दिई वाक्य गठन क्षमतामा सुधार ल्याउनु आवश्यक छ ।

तालिका नं. ३१

किनार छोडाइ र सफाइ

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	३	३	२	२	०	१०	
प्रतिशत	३०	३०	२०	२०	०	१००	

माथिको तालिकामा उल्लेख भएअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा कुनै पनि विद्यार्थीहरू रहेका छैनन् । अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरमा विद्यार्थीहरूको प्रतिशत सङ्ख्यामा ८० पुग्दछ भने निम्न स्तरको क्षमता भएकाको २० प्रतिशत हुन आउँछ । यसरी विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तरमा सन्तोषजनक परिणाम आए पनि समग्र अभिव्यक्ति क्षमता अभिवृद्धि गर्नका लागि शिक्षण क्रियाकलापमा सचेत ज्ञान दिइनु आवश्यक देखिन्छ ।

तालिका नं. ३२

मानक भाषाको प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	०	१	३	३	३	१०	
प्रतिशत	०	१०	३०	३०	३०	१००	

उल्लेखित तालिकामा विद्यार्थीको मानक भाषाको प्रयोगसम्बन्धी क्षमता स्तरलाई उल्लेख गरिएको छ । जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये, उत्तम श्रेणीमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, मध्यम श्रेणीमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, निम्न श्रेणीमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत र निम्नतम श्रेणीमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । अत्युत्तम श्रेणीको क्षमता देखाउने विद्यार्थी प्रतिशत शून्य रहेको छ । उत्तम र मध्यम क्षमता स्तरका विद्यार्थीको कुल प्रतिशत संख्या ४० रहनु र बाँकी ६० प्रतिशत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर निम्न रहनुले परिणामलाई नकरात्मक मान्न सकिन्छ । त्यसैले आवश्यकीय सुधार ल्याउन ध्यान दिइनु जरुरी देखिन्छ ।

३.१.५ लुम्बिनी बोर्डिङ स्कूल

तालिका नं. ३३

तर्कपूर्ण प्रस्तुति

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	२	३	२	२	१०	
प्रतिशत	१०	२०	३०	२०	२०	१००	

माथिको तालिकामा विद्यार्थीहरूको तर्कपूर्ण प्रस्तुतिको क्षमता स्तरलाई देखाइएको छ । जसमा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, निम्नतम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । अत्युत्तम, उत्तम, मध्यम स्तरका कुल विद्यार्थीहरू ६० प्रतिशत छन् भने निम्न र निम्नतम स्तरका कुल विद्यार्थीहरू ४० प्रतिशत छन् । त्यसैले प्राप्त परिणाम खासै राम्रो देखिँदैन । उक्त परिणाम स्तरलाई उकास्न विद्यार्थीहरूको सामान्यदेखि विशिष्ट किसिमको ज्ञानलाई अभिव्यक्ति गर्ने किसिमको शिक्षण सिकाइ कार्यक्रमलाप सञ्चालन गरिनु आवश्यक छ ।

तालिका नं. ३४

सिलसिलाबद्धता

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	१	१	४	२	२	१०	
प्रतिशत	१०	१०	४०	२०	२०	१००	

प्रस्तुत तालिकामा विद्यार्थीहरूको सिलसिलाबद्धतासम्बन्धी क्षमता स्तरलाई उल्लेख गरिएको छ । जसमा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ४ जना अर्थात ४० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेको देखिन्छ । अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम क्षमता स्तरका विद्यार्थीको कुल प्रतिशत सङ्ख्या ६० रहनु र बाँकी ४० प्रतिशत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर निम्न रहनुले प्राप्त परिणामलाई मध्यम मान्न सकिन्छ । त्यसैले विद्यार्थीहरूको सिलसिलाबद्धतासम्बन्धी आवश्यक क्षमता स्तर उकास्न विषयवस्तुलाई क्रमिकताका साथ अभिव्यक्त गर्नसक्ने क्षमताको विकास गरिनु आवश्यक छ । त्यसैले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालनमा शृङ्खलाबद्धतालाई ध्यान दिई शिक्षण गरिनुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका नं. ३५

हिज्जे (वर्णविन्यास)

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	०	१	५	२	२	१०	
प्रतिशत	०	१०	५०	२०	२०	१००	

माथिको तालिकामा विद्यार्थीहरूको लिखित अभिव्यक्ति क्षमतामा वर्णविन्याससम्बन्धी देखाएको क्षमता स्तर प्रस्तुत गरिएको छ । उत्तम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ५ जना अर्थात ५० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । अत्युत्तम स्तरको क्षमता देखाउने विद्यार्थी प्रतिशत शून्य रहेको छ । उत्तम र मध्यम क्षमता स्तरका विद्यार्थीको कुल प्रतिशत सङ्ख्या ६० रहनु र बाँकी ४० प्रतिशत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर निम्न रहनुले परिणामलाई सन्तोषजनक मात्र मान्न सकिन्छ । त्यसैले प्राप्त परिणाममा थप सुधार ल्याउन वर्णविन्यास क्षमता वृद्धिका लागि आवश्यक शिक्षण जरुरी छ ।

तालिका नं. ३६

लेख्य चिह्नको प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	३	३	२	१	१	१०	
प्रतिशत	३०	३०	२०	१०	१०	१००	

प्रस्तुत तालिकामा विद्यार्थीहरूको लेख्य चिह्नको प्रयोगसम्बन्धी क्षमतालाई देखाइएको छ । अत्युत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, निम्न स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत र निम्नतम स्तरमा १ जना अर्थात १० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । उत्तम स्तरमा विद्यार्थीहरूको प्रतिशत सङ्ख्यामा ८० पुग्दछ भने निम्न स्तरको क्षमता भएकाको २० प्रतिशत हुन आउँछ । यसरी हेर्दा लेख्य चिह्नको प्रयोगमा विद्यार्थीहरूले देखाएको क्षमता स्तर सकारात्मक नै देखिन्छ ।

तालिका नं. ३७

शब्द छनोट र प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	०	२	३	२	३	१०	
प्रतिशत	०	२०	३०	२०	३०	१००	

माथि उल्लेख गरिएको तालिका विद्यार्थीहरूको शब्द छनोट र प्रयोग क्षमता स्तरसँग सम्बन्धित छ । उक्त तालिकामा जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये उत्तम स्तरमा २ जना

अर्थात २० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, निम्न स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् भने निम्नतम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेको देखिन्छ । उत्तम र मध्यम क्षमता स्तरका विद्यार्थीको कुल प्रतिशत सङ्ख्या ५० रहनु र बाँकी ५० प्रतिशत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर निम्न रहनुलाई प्राप्त परिणाम राम्रो मान्न सकिँदैन । त्यसैले निम्न स्तरका ५० प्रतिशत विद्यार्थीहरूको शब्द छनोट तथा प्रयोगसम्बन्धी क्षमता स्तर उकास्न शिक्षण विधिमा विविधता ल्याई शिक्षण गरिनु आवश्यक छ ।

तालिका नं. ३८

वाक्य गठन

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	०	३	२	३	२	१०	
प्रतिशत	०	३०	२०	३०	२०	१००	

माथिको तालिकामा विद्यार्थीहरूको वाक्य गठनसम्बन्धी क्षमतालाई उल्लेख गरिएको छ । जसमा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत, मध्यम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत, निम्न स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् भने निम्नतम स्तरमा २ जना अर्थात २० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेको देखिन्छ । उत्तम र मध्यम क्षमता स्तरका विद्यार्थीको कुल प्रतिशत सङ्ख्या ५० रहनु र बाँकी ५० प्रतिशत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर निम्न रहनुले प्राप्त परिणामलाई सन्तोषजनक मात्र मान्नु पर्ने देखिन्छ । त्यसैले निम्न स्तरका ५० प्रतिशत विद्यार्थीहरूको वाक्यगठनसम्बन्धी क्षमता स्तर उकास्न आधारभूत वाक्य गठनसम्बन्धी थप ज्ञान दिइनु आवश्यक छ ।

तालिका नं. ३९

किनार छोडाइ र सफाइ

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	७	३	०	०	०	१०	
प्रतिशत	७०	३०	०	०	०	१००	

उल्लेखित तालिकामा उल्लेख भएअनुसार जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम स्तरमा ७ जना अर्थात ७० प्रतिशत, उत्तम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत रहेका छन् । मध्यम, निम्न र निम्नतम स्तरमा कुनै पनि विद्यार्थीहरू रहेका छैनन् । त्यसैले प्राप्त परिणामलाई अत्यन्त सकारात्मक मान्न सकिन्छ ।

तालिका नं. ४०

मानक भाषाको प्रयोग

स्तर	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा	कैफियत
विद्यार्थी सङ्ख्या	०	०	५	२	३	१०	
प्रतिशत	०	०	५०	२०	३०	१००	

माथिको तालिकामा विद्यार्थीहरूले अभिव्यक्तिका क्रममा प्रयोग गरेको मानक भाषासम्बन्धी उल्लेख गरिएको छ । जसमा जम्मा १० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ५ जना अर्थात ५० प्रतिशत मध्यम स्तरमा, २ जना अर्थात २० प्रतिशत निम्न स्तरमा र निम्नतम स्तरमा ३ जना अर्थात ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेको देखिन्छ । अत्युत्तम र उत्तम स्तरमा नरहनु र मध्यम क्षमता स्तरमा मात्र ५० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहनुले परिणाममा चित्त बुझाउन

सक्ने स्थिति छैन । निम्न र निम्नतममा ५० प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । त्यसैले प्राप्त परिणामलाई अपेक्षाकृत बनाउन, दोस्रो भाषी विद्यार्थीलाई मानक नेपाली सिकाउन आवश्यक शिक्षण सञ्चालन गरिनु पर्ने देखिन्छ ।

माथि उल्लेख गरिएका विद्यालयहरूमध्ये सम्पूर्ण परीक्षणीय पक्षहरूमा अध्ययन गर्दा एभरेष्ट इङ्लिस बोर्डिङ स्कुलका विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमता स्तर अत्यन्त राम्रो देखियो । उनीहरूले देखाएको क्षमता स्तर अन्य विद्यालयहरूको तुलनामा राम्रो हुनुका साथै प्राप्त परिणामका आधारमा पनि उत्कृष्ट क्षमता देखाउन सफल रहे । यस विद्यालयका विद्यार्थीहरूको अत्युत्तममा १३ अङ्क प्राप्त गरेका छन् । मानक भाषाको प्रयोगमा सामान्य किसिमको क्षमता स्तर देखाउनुबाहेक अरू सबै परीक्षणीय पक्षहरूमा उनीहरूको क्षमता स्तर उच्च नै देखियो ।

एभरेष्ट इङ्लिस बोर्डिङ स्कुलपछि दोस्रो स्थानमा दीप बोर्डिङ हाइ स्कुलका विद्यार्थीहरू देखिए । अत्युत्तममा दीप बोर्डिङ हाइ स्कुल र लुम्बिनी बोर्डिङ स्कुलको १२ /१२ अङ्क भए पनि उत्तममा दीप बोर्डिङ हाइ स्कुलको २२ अङ्क र लुम्बिनी बोर्डिङ स्कुलको १५ अङ्कमात्र भएकाले दीप बोर्डिङ हाइ स्कुलका विद्यार्थीहरू दोस्रो स्थानमा आउन सफल भएका छन् । सिलसिलाबद्धता, वाक्य गठन, तर्कपूर्ण प्रस्तुति र मानक भाषाको प्रयोगको क्षमता स्तर सामान्य देखियो भने लेख्य चिह्नको प्रयोगको स्तर राम्रो देखियो । यीबाहेक अन्य सम्पूर्ण परीक्षणीय पक्षहरूमा उनीहरूले देखाएको क्षमता स्तरलाई राम्रो मान्न सकिन्छ ।

दीप बोर्डिङ हाइ स्कुलपछि तेस्रो स्थानमा लुम्बिनी बोर्डिङ स्कुलका विद्यार्थीहरू देखिए । मानक भाषाको प्रयोग र हिज्जे (वर्णविन्यास)मा सामान्य स्तरको क्षमता देखिएको छ भने किनारा छोडाइ र सफाइको स्तर सबैभन्दा राम्रो देखियो । यीबाहेक अन्य परीक्षणीय पक्षहरूको प्राप्त परिणामलाई औसतमा राम्रो मान्न सकिन्छ ।

लुम्बिनी बोर्डिङ स्कुलमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूपछि आइडियल बोर्डिङ स्कुलका विद्यार्थीहरू परेका छन् । शब्द छनोट र प्रयोग, वाक्य गठन, मानक भाषाको प्रयोगमा सामान्य स्तरको क्षमता देखियो । त्यस्तै गरी लेख्य चिह्नको प्रयोग र किनारा छोडाइ र सफाइको अवस्था राम्रो देखियो । बाँकी अन्य परीक्षणीय पक्षहरूमा उनीहरूको क्षमता स्तर औसतमा राम्रो मान्न सकिन्छ ।

समिट इङ्लिस बोर्डिङ स्कुलमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर अरू ४ वटा विद्यालयका तुलनामा न्यून भएको देखियो । सिलसिलाबद्धता, लेख्य चिह्नको प्रयोग, शब्द छनोट र प्रयोग, किनार छोडाइ र सफाइमा मध्यम स्तरको क्षमता रहेको देखिन्छ । यीबाहेक अन्य परीक्षणीय पक्षहरूमा विद्यार्थीहरूको क्षमता निम्न स्तरमा देखिन्छ । त्यस परिणामले अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न मिहिनेतका साथ आवश्यक शिक्षण सिकाइ कार्यकलाप सञ्चालन गरिनु पर्ने देखिन्छ ।

निष्कर्ष

प्रस्तुत अध्ययनमा प्रत्येक विद्यालयका विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन गरिएको छ । ५ वटा विद्यालयमा अध्ययनरत १०/१० जना विद्यार्थीहरूको अध्ययन यसमा गरिएको छ । परीक्षणीय ८ वटा पक्षहरूमा विद्यार्थीहरूले देखाएको औसत स्तरको क्षमतालाई राम्रो मान्न सकिन्छ । मानक भाषाको प्रयोगमा एभरेष्ट इङ्लिस बोर्डिङ स्कुल र दीप बोर्डिङ हाइ स्कुलबाहेकका विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर निम्न देखिन्छ । समग्र लेख्य चिह्नको प्रयोग र किनार छोडाइ र सफाइमा विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर अत्यन्त राम्रो देखिन्छ । अन्य परीक्षणीय पक्षहरूमा विद्यार्थीहरू मध्यम प्रकारको क्षमता स्तर देखाउन सफल भएका छन् । विद्यालयगत रूपमा समिट इङ्लिस बोर्डिङ स्कुलमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर निम्न देखिन्छ । अरू विद्यालयको भने औसत प्राप्ताङ्कलाई राम्रो मान्न सकिन्छ । परीक्षणीय पक्षहरूमा बहुसङ्ख्यक विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ ।

अध्याय चार

तुलनात्मक व्याख्या विश्लेषण

४.१ विषय प्रवेश

यस अध्यायमा छनोटमा परेका ५ वटा विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको तुलनात्मक विश्लेषण गरिएको छ । विश्लेषणका क्रममा कुन-कुन परीक्षणीय पक्षमा कस्तो कस्तो स्तर देखिन्छ, भन्ने निष्कर्ष निकालिएको छ । निष्कर्ष स्वरूप हेर्दा ८ वटा परीक्षणीय पक्षहरूमध्ये ५ वटामा सकारात्मक अवस्था छ भने बाँकी ३ वटामा नकारात्मक स्थिति रहेको छ । यसैगरी तालिकाअनुसार छात्र र छात्राको अभिव्यक्ति क्षमताको तुलना गरिएको छ । यस विश्लेषणबाट छात्र र छात्रामध्ये कसको क्षमता राम्रो छ भन्ने कुरा थाहा पाइन्छ । छात्रभन्दा छात्राको अभिव्यक्ति क्षमता औसत आधारमा राम्रो भएको निष्कर्ष निकालिएको छ ।

४.२ परीक्षणीय पक्षका आधारमा

तालिका नं. ४१

परीक्षणीय पक्षका आधारमा

क्र.सं.	परीक्षणीय पक्ष	अत्युत्तम	उत्तम	मध्यम	निम्न	निम्नतम	जम्मा
		विद्यार्थी सङ्ख्या /प्रतिशत	विद्यार्थी सङ्ख्या /प्रतिशत	विद्यार्थी सङ्ख्या /प्रतिशत	विद्यार्थी सङ्ख्या /प्रतिशत	विद्यार्थी सङ्ख्या /प्रतिशत	विद्यार्थी सङ्ख्या /प्रतिशत
१	तर्कपूर्ण प्रस्तुति	५/१०	१४/२८	१५/३०	१०/२०	६/१२	५०/१००
२	सिलसिलाबद्धता	५/१०	१२/२४	१७/३४	९/१८	७/१४	५०/१००
३	हिज्जे (वर्णविन्यास)	३/६	१२/२४	२०/४०	९/१८	६/१२	५०/१००
४	लेख्य चिह्न प्रयोग	१४/२८	१५/३०	१२/२४	८/१६	१/२	५०/१००
५	शब्द छनोट	४/८	१४/२८	१५/३०	१०/२०	७/१४	५०/१००
६	वाक्य गठन	३/६	१५/३०	१४/२८	११/२२	७/१४	५०/१००
७	किनार छोडाइ र सफाइ	१९/३८	१७/३४	८/१६	६/१२	०/०	५०/१००
८	मानक भाषाको प्रयोग	२/४	७/१४	१५/३०	१५/३०	११/२२	५०/१००
जम्मा	विद्यार्थी सङ्ख्या /प्रतिशत	५५/११०	१०६/२१२	११६/२३२	७८/१५६	४५/९०	४००/८००
प्रतिशत		१३.७५	२६.५	२९	१९.५	११.२५	१००

४.२.१ तर्कपूर्ण प्रस्तुति

माथिको तालिकामा पहिलो नम्बरमा विद्यार्थीहरूको तर्कपूर्ण प्रस्तुतिसम्बन्धी क्षमता स्तरलाई उल्लेख गरिएको छ। जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ५ जना अर्थात १० प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, १४ जना अर्थात २८ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, १५ जना अर्थात ३० प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, १० जना अर्थात २० प्रतिशत निम्न श्रेणीमा, ६ जना अर्थात १२ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन्।

विद्यार्थीहरूले देखाएको तर्कपूर्ण प्रस्तुतिसम्बन्धी प्राप्त परिणामलाई राम्रो मान्न सकिन्छ। अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम श्रेणीका विद्यार्थीहरूको कुल प्राप्ताङ्क ६८ प्रतिशत हुन आउँछ। भने बाँकी ३२ प्रतिशत विद्यार्थीहरू निम्न र निम्नतम स्तरमा रहेका छन्। त्यसैले प्राप्त परिणामलाई थप सुधार गर्न निम्न स्तरका विद्यार्थीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनुपर्ने देखिन्छ।

४.२.२ सिलसिलाबद्धता

माथिको तालिकामा दोस्रो नम्बरमा विद्यार्थीहरूको सिलसिलाबद्धतासम्बन्धी क्षमता स्तरलाई उल्लेख गरिएको छ। जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूमध्ये अत्युत्तम श्रेणीमा ५ जना अर्थात १० प्रतिशत, उत्तम श्रेणीमा १२ जना अर्थात २४ प्रतिशत, मध्यम श्रेणीमा १७ जना अर्थात ३४ प्रतिशत, निम्न श्रेणीमा ९ जना अर्थात १८ प्रतिशत, निम्नतम श्रेणीमा ७ जना अर्थात १४ प्रतिशत रहेका छन्।

सिलसिलाबद्धतासम्बन्धी विद्यार्थीहरूले देखाएको क्षमता स्तरलाई हेर्दा प्राप्त परिणामलाई राम्रो मान्न सकिन्छ। अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम श्रेणीका विद्यार्थीहरूको कुल प्राप्ताङ्क ६८ प्रतिशत हुन आउँछ, भने बाँकी ३२ प्रतिशत विद्यार्थीहरू निम्न र निम्नतम स्तरमा रहेका छन्। प्राप्त परिणाम राम्रो भएता पनि निम्न स्तरका विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तरमा वृद्धि गरी समानता कायम गर्न भने आवश्यक शिक्षण जरुरी देखिन्छ।

४.२.३ हिज्जे (वर्णविन्यास)

माथिको तालिकामा तेस्रो नम्बरमा विद्यार्थीहरूको वर्णविन्याससम्बन्धी क्षमता स्तरलाई उल्लेख गरिएको छ । जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३ जना अर्थात ६ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, १२ जना २४ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, २० जना अर्थात ४० प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ९ जना अर्थात १८ प्रतिशत निम्न श्रेणीमा, ६ जना अर्थात १२ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन् ।

हिज्जे (वर्णविन्यास) सम्बन्धी विद्यार्थीहरूले देखाएको क्षमता स्तरलाई हेर्दा प्राप्त परिणाम सकारात्मक किसिमको देखिन्छ । अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम श्रेणीका विद्यार्थीहरूको कुल प्राप्ताङ्क ७० प्रतिशत रहनु बाँकी ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरू निम्न र निम्नतम स्तरमा रहनुले प्राप्त परिणामलाई अपेक्षित मान्न सकिन्छ । तर पनि विद्यार्थीहरूको वर्णविन्याससम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्नका लागि आवश्यकीय शिक्षण कार्यकलाप सञ्चालन गरिनु पर्ने देखिन्छ ।

४.२.४ लेख्य चिह्न प्रयोग

माथिको तालिकामा चौथो नम्बरमा विद्यार्थीहरूको लेख्य चिह्नप्रयोगसम्बन्धी क्षमता स्तरलाई प्रस्तुत गरिएको छ । जसमा ५० जना विद्यार्थीहरूमध्ये १४ जना अर्थात २८ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, १५ जना अर्थात ३० प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, १२ जना अर्थात २४ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ८ जना अर्थात १६ प्रतिशत निम्न श्रेणीमा, १ जना अर्थात २ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन् ।

विद्यार्थीहरूको लेख्य चिह्नसम्बन्धी प्रयोग क्षमता स्तरलाई हेर्दा प्राप्त परिणाम राम्रो किसिमको देखिन्छ । ८२ प्रतिशत विद्यार्थीहरू अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम श्रेणीका रहेका छन् । १८ प्रतिशत विद्यार्थीहरू मात्र निम्न र निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन् । त्यसैले प्राप्त परिणामलाई अत्यन्त राम्रो मान्न सकिन्छ ।

४.२.५ शब्द छनोट र प्रयोग

माथिको तालिकामा पाँचौं नम्बरमा विद्यार्थीहरूको शब्द छनोट र प्रयोगसम्बन्धी क्षमता स्तरलाई उल्लेख गरिएको छ । जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ४ जना अर्थात् ८ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, १४ जना अर्थात् २८ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, १५ जना अर्थात् ३० प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, १० जना अर्थात् २० प्रतिशत निम्न श्रेणीमा, ७ जना अर्थात् १४ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन् ।

विद्यार्थीहरूले देखाएको शब्द छनोट र प्रयोगसम्बन्धी उक्त क्षमता सन्तोषजनक मान्न सकिन्छ । अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम श्रेणीका विद्यार्थीहरूको कुल प्राप्ताङ्क प्रतिशत ६६ हुन आउँछ । त्यसैगरी निम्न र निम्नतम स्तरका विद्यार्थीहरूको कुल प्राप्ताङ्क प्रतिशत ३४ देखिन्छ । त्यसैले निम्न स्तरका विद्यार्थीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि भने शब्दभण्डारसम्बन्धी थप ज्ञान दिनु आवश्यक छ ।

४.२.६ वाक्य गठन

माथिको तालिकामा छैटौं नम्बरमा विद्यार्थीहरूको वाक्य गठनसम्बन्धी क्षमता स्तरलाई उल्लेख गरिएको छ । जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३ जना अर्थात् ६ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, १५ जना अर्थात् ३० प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, १४ जना अर्थात् २८ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ११ जना अर्थात् २२ प्रतिशत निम्न श्रेणीमा, ७ जना अर्थात् १४ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन् ।

वाक्य गठनसम्बन्धी विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तरलाई हेर्दा अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरका विद्यार्थीहरूको प्रतिशत ६४ हुन आउँछ । त्यसैगरी निम्न र निम्नतम स्तरका विद्यार्थीहरूको प्रतिशत ३६ हुन आउँछ । प्राप्त परिणाम सामान्य किसिमको देखिएता पनि सन्तोषजनक मात्र मानिन्छ । त्यसैले वाक्य गठनसम्बन्धी क्षमता स्तरमा सुधार गर्न आवश्यक शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनुपर्ने देखिन्छ ।

४.२.७ किनार छोडाइ र सफाइ

माथिको तालिकामा सातौं नम्बरमा विद्यार्थीहरूको किनार छोडाइ र सफाइ क्षमता स्तरलाई उल्लेख गरिएको छ । जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूमध्ये १९ जना अर्थात ३८ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, १७ जना अर्थात ३४ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, ८ जना अर्थात १६ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ६ जना अर्थात १२ प्रतिशत निम्न श्रेणीमा, निम्नतम श्रेणीमा कुनै पनि विद्यार्थीहरू रहेका छैनन् ।

किनार छोडाइ र सफाइसम्बन्धी उक्त परिणामलाई हेर्दा विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर अत्यन्त राम्रो देखिन्छ । अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरको क्षमता देखाउने विद्यार्थीहरूको जम्मा प्रतिशत ८८ हुन आउँछ भने बाँकी १२ प्रतिशत विद्यार्थीहरू निम्न स्तरका रहेका छन् । त्यसैले निम्न स्तरका विद्यार्थीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिएमा परिणाममा थप सकारात्मकता थपिने देखिन्छ ।

४.२.८ मानक भाषाको प्रयोग

माथि प्रस्तुत तालिकाको आठौं नम्बरमा मानक भाषाको प्रयोगको अवस्थालाई देखाइएको छ । जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तरलाई देखाइएको उक्त तालिकामा २ जना अर्थात ४ प्रतिशत विद्यार्थीहरू अत्युत्तम श्रेणीमा, ७ जना अर्थात १४ प्रतिशत विद्यार्थीहरू उत्तम श्रेणीमा, १५ जना अर्थात ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरू मध्यम श्रेणीमा, १५ जना अर्थात ३० प्रतिशत विद्यार्थीहरू निम्न श्रेणीमा, र ११ जना अर्थात २२ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन् ।

विद्यार्थीहरूको मानक भाषाको प्रयोगसम्बन्धी परिणाम नकारात्मक किसिमको देखिन्छ । निम्न र निम्नतम स्तरको क्षमता प्रदर्शन गर्ने विद्यार्थीहरूको कुल योगफलको ५२ प्रतिशत रहेको छ भने अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरको क्षमता प्रदर्शन गर्ने विद्यार्थीहरूको कुल योगफलको ४८ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । त्यसैले प्राप्त परिणामलाई राम्रो मान्न सकिँदैन, कमजोर विद्यार्थीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि दोस्रो भाषा नेपाली सिक्ने विद्यार्थीहरूलाई ध्यानमा राखी शिक्षण क्रियाकलाप सञ्चालन गरिनुपर्ने देखिन्छ ।

लिखित अभिव्यक्ति क्षमताका सम्पूर्ण पक्षहरूमा जम्मा ४०० विद्यार्थीहरूमध्ये ५५ जना अर्थात ११० प्रतिशत विद्यार्थीहरू अत्युत्तम श्रेणीमा, १०६ जना अर्थात २१२ प्रतिशत विद्यार्थीहरू उत्तम श्रेणीमा, ११६ जना अर्थात २३२ प्रतिशत विद्यार्थीहरू मध्यम श्रेणीमा, ७८

जना अर्थात १५६ प्रतिशत विद्यार्थीहरू निम्न श्रेणीमा र ४५ जना अर्थात ९० प्रतिशत विद्यार्थीहरू निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन् ।

उक्त विद्यार्थी सङ्ख्या र प्रतिशतका आधारमा हेर्दा १३.७५ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, २६.५ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा २९ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, १९.५ प्रतिशत निम्न श्रेणीमा र ११.२५ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन् । प्राप्त परिणामलाई हेर्दा अभिव्यक्ति क्षमतामा विद्यार्थीहरू सामान्य स्तरमा रहेका छन् । त्यसैले प्राप्त परिणामलाई सन्तोषजनक मान्न सकिन्छ ।

निष्कर्ष

प्रस्तुत अध्ययनमा विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन गरिएको छ । परीक्षणीय पक्षहरूमध्ये मानक भाषाको प्रयोगमा विद्यार्थीहरूले देखाएको क्षमता स्तर अत्यन्त न्यून छ । त्यसपछि वाक्य गठनमा पनि विद्यार्थीहरू कमजोर रहेका छन् । शब्द छनोट तथा प्रयोगमा पनि विद्यार्थीहरूको क्षमतामा उल्लेख्य प्राप्ताङ्क देखिँदैन । अन्य परीक्षणीय पक्षहरूमा राम्रो खालको नतिजा देखिन्छ, जसमा कुनै पक्षमा राम्रो र कुनै पक्षमा सामान्य स्थिति रहेको देखिन्छ । प्राप्त परिणामको औसत स्तर भने मध्यम खालको रहेको देखिन्छ ।

४.३ छात्र र छात्राहरूका आधारमा

तालिका नं. ४२
छात्र र छात्राहरूको आधारमा

क्र.सं.	परीक्षणीय पक्ष	स्तर				स्तर				स्तर				स्तर							
		अत्युत्तम				उत्तम				मध्यम				निम्न				निम्नतम			
		छात्र		छात्रा		छात्र		छात्रा		छात्र		छात्रा		छात्र		छात्रा		छात्र		छात्रा	
		सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%
१	तर्कपूर्ण प्रस्तुति	३	६	२	४	७	१४	७	१४	७	१४	८	१६	५	१०	५	१०	३	६	३	६
२	सिलसिलाबद्धता	२	४	३	६	६	१२	६	१२	८	१६	९	१८	५	१०	४	८	४	८	३	६
३	हिज्जे (वर्णविन्यास)	१	२	२	४	६	१२	६	१२	१०	२०	१०	२०	५	१०	४	८	३	६	३	६
४	लेख्य चिह्नको प्रयोग	७	१४	७	१४	८	१६	७	१४	६	१२	६	१२	४	८	४	८	०	०	१	२
५	शब्द छनोट तथा प्रयोग	२	४	२	४	७	१४	७	१४	८	१६	७	१४	५	१०	५	१०	३	६	४	८
६	वाक्य गठन	२	४	१	२	८	१६	७	१४	७	१४	७	१४	५	१०	६	१२	३	६	४	८
७	किनार छोडाइ र सफाइ	९	१८	१०	२०	९	१८	८	१६	४	८	४	८	३	६	३	६	०	०	०	०
८	मानक भाषाको प्रयोग	१	२	१	२	२	४	५	१०	८	१६	७	१४	८	१६	७	१४	६	१२	५	१०
	जम्मा विद्यार्थी सङ्ख्या	२७	६.७५	२८	७	५३	१३.२५	५३	१३.२५	५८	१४.५	५८	१४.५	४०	१०	३८	९.५	२२	५.५	२३	५.७५

४.३.तर्कपूर्ण प्रस्तुति

माथिको तालिकामा तर्कपूर्ण प्रस्तुति क्षमता स्तरमा ३५ जना छात्रहरूमध्ये ३ जना अर्थात ६ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, ७ जना अर्थात १४ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, ७ जना अर्थात १४ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ५ जना अर्थात १० प्रतिशत निम्न श्रेणीमा र ३ अर्थात ६ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन्। त्यसैगरी २५ जना छात्राहरूमध्ये २ जना अर्थात ४ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, ७ जना अर्थात १४ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, ८ जना अर्थात १६ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ५ जना अर्थात १० प्रतिशत निम्न श्रेणीमा र ३ अर्थात ६ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन्। जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ५ जना अत्युत्तम श्रेणीमा, १४ जना उत्तम श्रेणीमा, १५ जना मध्यम श्रेणीमा, १० जना निम्न श्रेणीमा र ६ जना निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन्। प्राप्त परिणामअनुसार छात्र र छात्राको तुलनात्मक स्थितिलाई हेर्दा छात्राहरूको भन्दा छात्रहरूको क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ। त्यसैगरी प्राप्त परिणामको कुल क्षमता स्तर भने सामान्य रहेको देखिन्छ।

४.३.२ सिलसिलाबद्धता

माथिको तालिकामा छात्र र छात्राहरूको सिलसिलाबद्धतासम्बन्धी क्षमता स्तरमलाई तुलनात्मक रूपमा देखाइएको छ। २५ जना छात्रहरूमध्ये २ जना अर्थात ४ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, ६ जना १२ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, ८ जना अर्थात १६ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ५ जना अर्थात १० प्रतिशत निम्न श्रेणीमा र ४ अर्थात ८ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन्। त्यसैगरी ३५ जना छात्राहरूमध्ये ३ जना अर्थात ६ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, ६ जना अर्थात १२ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, ९ जना अर्थात १८ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ४ जना अर्थात ८ प्रतिशत निम्न श्रेणीमा र ३ अर्थात ६ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन्। जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ५ जना अत्युत्तम श्रेणीमा, १२ जना उत्तम श्रेणीमा, १७ जना मध्यम श्रेणीमा, ९ जना निम्न श्रेणीमा र ७ जना निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन्। प्राप्त परिणामअनुसार छात्रभन्दा छात्राहरूको तुलनात्मक स्थिति राम्रो देखिन्छ। त्यसैगरी कुल प्राप्ताङ्कको परिणामलाई सन्तोषजनक मान्न सकिन्छ।

४.३.३ हिज्जे (वर्णविन्यास)

माथिको तालिकामा २५ जना छात्रहरू तथा २५ जना छात्राहरू गरी जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमता स्तरलाई तुलनात्मक रूपमा उल्लेख गरिएको छ । प्राप्त परिणामअनुसार १ जना अर्थात २ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, ६ जना १२ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, १० जना अर्थात २० प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ५ जना अर्थात १० प्रतिशत निम्न श्रेणीमा र ३ जना अर्थात ६ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा विद्यार्थीहरू रहेका छन् । त्यसैगरी २५ जना छात्राहरूमध्ये २ जना अर्थात ४ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, ६ जना अर्थात १२ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, १० जना अर्थात २० प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ४ जना अर्थात ८ प्रतिशत निम्न श्रेणीमा र ३ जना अर्थात ६ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन् ।

वर्णविन्याससम्बन्धी प्राप्त परिणामलाई हेर्दा छात्रहरूभन्दा छात्राहरूको क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ । कुल प्राप्ताङ्कको परिणामलाई सन्तोषजनक मान्न सकिन्छ ।

४.३.४ लेख्य चिह्न प्रयोग

माथिको तालिकाअनुसार विद्यार्थीहरूको लेख्य चिह्न प्रयोगसम्बन्धी क्षमतालाई उल्लेख गरिन्छ । छात्र र छात्राहरू गरी जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूमध्ये १४ जना अर्थात २८ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, १५ जना अर्थात ३० प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, १२ जना अर्थात २४ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ८ जना अर्थात १६ प्रतिशत निम्न श्रेणीमा र १ जना अर्थात २ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा विद्यार्थीहरू रहेका छन् । अत्युत्तम श्रेणीका १४ जना विद्यार्थीहरूमध्ये ७ जना छात्रहरू तथा ७ जना छात्राहरू रहेका छन् । उत्तम श्रेणीमा, १५ जनामध्ये ८ जना छात्र र ७ जना छात्राहरू रहेका छन् । मध्यम श्रेणीमा १२ जनामध्ये ६ जना छात्र र ६ जना छात्राहरू रहेका छन् । निम्न श्रेणीमा ८ जनामध्ये ४ जना छात्र र ४ जना छात्राहरू रहेका छन् । निम्नतम श्रेणीमा १ जना छात्रा रहेको देखिन्छ ।

४.३.५ शब्द छनोट र प्रयोग

माथिको तालिकामा छात्र र छात्राहरूको शब्द छनोट तथा प्रयोग क्षमताको स्तरलाई देखाइएको छ । २५ जना छात्रहरूमध्ये २ जना अर्थात ४ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, ७ जना अर्थात १४ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, ८ जना अर्थात १६ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ५ जना अर्थात १० प्रतिशत निम्न श्रेणीमा र ३ जना अर्थात ६ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन् । त्यसैगरी २५ जना छात्राहरूमध्ये २ जना अर्थात ४ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, ७ जना १४ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, ७ जना अर्थात १४ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ५ जना अर्थात १० प्रतिशत निम्न श्रेणीमा र ४ जना अर्थात ८ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन् । अत्युत्तम श्रेणीमा ४ जना, उत्तम श्रेणीमा १४ जना, मध्यम श्रेणीमा १५ जना, निम्न श्रेणीमा १० जना र निम्नतम श्रेणीमा ७ जना रहेका छन् । प्राप्त परिणामअनुसार छात्र र छात्राको तुलनात्मक स्थितिमा छात्राहरूभन्दा छात्रहरूको क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ । त्यसैगरी विद्यार्थीहरूले प्रस्तुत गरेको कुल क्षमता स्तर भने सामान्य किसिमको रहेको छ ।

४.३.६ वाक्य गठन

माथिको तालिकामा छात्र र छात्राहरूको वाक्य गठनसम्बन्धी क्षमता स्तरलाई तुलनात्मक रूपमा देखाइएको छ । २५ जना छात्र र २५ जना छात्राहरू गरी जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३ जना अर्थात ६ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, १५ जना अर्थात ३० प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, १४ जना अर्थात २८ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ११ जना अर्थात २२ प्रतिशत निम्न श्रेणीमा र ७ जना अर्थात १४ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीका विद्यार्थीहरू रहेका छन् । अत्युत्तम श्रेणीका ३ जना विद्यार्थीहरूमध्ये २ जना छात्रहरू तथा १ जना छात्राहरू रहेका छन् । उत्तम श्रेणीमा, १५ जनामध्ये ८ जना छात्र र ७ जना छात्राहरू रहेका छन् । मध्यम श्रेणीका १४ जनामध्ये ७ जना छात्र र ७ जना छात्राहरू रहेका छन् । निम्न श्रेणीका ११ जनामध्ये ५ जना छात्र र ६ जना छात्राहरू रहेका छन् । निम्नतम श्रेणीमा ७ जनामध्ये ३ जना छात्र र ४ जना छात्राहरू रहेका छन् । वाक्य गठनको प्राप्त परिणामलाई हेर्दा छात्रा र छात्राहरूको तुलनात्मक स्थितिमा छात्राभन्दा छात्रको क्षमता स्तर बलियो देखिन्छ । समग्ररूपमा प्राप्त परिणामलाई हेर्दा पनि सामान्य स्तरको क्षमता विद्यार्थीहरूले प्रदर्शन गरेका छन् । कुल विद्यार्थीहरूमध्ये १८ जना अर्थात ३६ प्रतिशत विद्यार्थीहरू निम्न स्तरमा

रहेका देखिन्छन् । त्यसैले अपेक्षित परिणाम हासिल गर्न थप शिक्षण सिकाइ कार्यकलापलाई कडाइका साथ सञ्चालन गरिनु आवश्यक छ ।

४.३.७ किनार छोडाइ र सफाइ

माथिको तालिकामा छात्र र छात्राहरूको किनार छोडाइ र सफाइसम्बन्धी अभिव्यक्ति क्षमताको तुलनात्मक उल्लेख गरिएको छ । जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूमध्ये १९ जना अर्थात ३८ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, १७ जना अर्थात ३४ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, ८ जना अर्थात १६ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ६ जना अर्थात १२ प्रतिशत निम्न श्रेणीमा रहेका छन् । अत्युत्तम श्रेणीका १९ जना विद्यार्थीहरूमध्ये ९ जना छात्रहरू तथा १० जना छात्राहरू रहेका छन् । उत्तम श्रेणीका १७ जना विद्यार्थीहरूमध्ये ९ जना छात्र र ८ जना छात्राहरू रहेका छन् । मध्यम श्रेणीका ८ जना विद्यार्थीहरूमध्ये ४ जना छात्र र ४ जना छात्राहरू रहेका छन् । निम्न श्रेणीका ६ जना विद्यार्थीहरूमध्ये ३ जना छात्र र ३ जना छात्राहरू रहेका छन् । निम्नतम श्रेणीमा कुनै पनि विद्यार्थीहरू रहेका छैनन् ।

किनार छोडाइ र सफाइको यस परिणामलाई हेर्दा छात्रहरूको स्तरभन्दा छात्राहरूको स्तर राम्रो देखिन्छ ।

४.३.८ मानक भाषाको प्रयोग

माथिको तालिकामा छात्र तथा छात्राहरूको मानक भाषाको प्रयोग क्षमता स्तरलाई तुलनात्मक रूपमा देखाइएको छ । जसमा २५ जना छात्रहरूमध्ये १ जना अर्थात २ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, २ जना अर्थात ४ प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, ८ जना अर्थात १६ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ८ जना अर्थात १६ प्रतिशत निम्न श्रेणीमा र ६ जना अर्थात १२ प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन् । त्यसैगरी २५ जना छात्राहरूमध्ये १ जना अर्थात २ प्रतिशत अत्युत्तम श्रेणीमा, ५ जना अर्थात १० प्रतिशत उत्तम श्रेणीमा, ७ जना अर्थात १४ प्रतिशत मध्यम श्रेणीमा, ७ जना अर्थात १४ प्रतिशत निम्न श्रेणीमा र ५ जना अर्थात १० प्रतिशत निम्नतम श्रेणीमा रहेका छन् ।

विद्यार्थीहरूको मानक भाषाको प्रयोगको क्षमता स्तरलाई हेर्दा प्राप्त परिणाम सामान्य किसिमको देखिन्छ । त्यसैगरी छात्रभन्दा छात्राको तुलनात्मक स्थिति राम्रो देखिए पनि प्राप्त परिणाममा चित्त बुझाउन सक्ने अवस्था देखिँदैन । त्यसैले क्षमता अभिवृद्धिका लागि दोस्रो भाषी विद्यार्थीहरूलाई नेपाली भाषा उपयुक्त किसिमले शिक्षण गरिनु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

माथि उल्लेख गरिएका परीक्षणीय पक्षहरूमा छात्र र छात्राहरूको तुलनात्मक स्थिति सामान्य किसिमको देखिन्छ । छात्र र छात्राहरूको तुलनात्मक स्थितिमा खासै ठूलो अन्तर नदेखिए पनि छात्रहरूका तुलनामा छात्राहरूको क्षमता स्तर केही बढी राम्रो देखिन्छ ।

तर्कपूर्ण प्रस्तुति शैलीमा छात्राहरूभन्दा छात्रहरूको क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ । सिलसिलाबद्धतामा छात्रहरूको भन्दा छात्राहरूको क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ । वर्णविन्यासमा छात्रहरूको भन्दा छात्राहरूको क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ । लेख्य चिह्न प्रयोगमा छात्राहरूभन्दा छात्रहरूको क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ । वाक्य गठनमा छात्राभन्दा छात्रको क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ । किनार छोडाइ र सफाइमा छात्रहरूको स्तरभन्दा छात्राहरूको स्तर राम्रो देखिन्छ । मानक भाषाको प्रयोगमा छात्रभन्दा छात्राको क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ । शब्द छनोट तथा प्रयोगमा छात्राहरूभन्दा छात्रहरूको क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ ।

प्रस्तुत परीक्षणमा विद्यार्थीहरूले देखाएको क्षमता स्तरलाई विभिन्न आधारमा हेरिएको छ । परीक्षणीय पक्षहरूमा छात्र र छात्राहरूले देखाएको क्षमता स्तरलाई क्रमशः श्रेणीअनुसार हेर्नु पनि आवश्यक छ । अत्युत्तम श्रेणीमा जम्मा २७ जना छात्रहरूले कुल प्राप्ताङ्कको ६.७५ प्रतिशत नतिजा प्राप्त गरेका छन् । अत्युत्तम श्रेणीकै जम्मा २८ जना छात्राहरूले कुल प्राप्ताङ्कको ७ प्रतिशत नतिजा प्राप्त गरेका छन् ।

उत्तम श्रेणीका जम्मा ५३ जना छात्रहरूले कुल प्राप्ताङ्कको १३.२५ प्रतिशत नतिजा प्राप्त गरेका छन् । उत्तम श्रेणीकै जम्मा ५३ जना छात्राहरूले कुल प्राप्ताङ्कको १३.२५ प्रतिशत नतिजा प्राप्त गरेका छन् । मध्यम श्रेणीका जम्मा ५८ जना छात्रहरूले कुल प्राप्ताङ्कको १४.५ प्रतिशत क्षमता स्तर प्रस्तुत गरेका छन् । मध्यम श्रेणीका जम्मा ५८ जना छात्राहरूले कुल प्राप्ताङ्कको १४.५ प्रतिशत क्षमता स्तर प्रस्तुत गरेका छन् । निम्न श्रेणीका जम्मा ४० जना छात्रहरूले कुल प्राप्ताङ्कको १० प्रतिशत क्षमता स्तर प्रस्तुत गरेका छन् । निम्न श्रेणीकै जम्मा ३८ जना छात्राहरूले कुल प्राप्ताङ्कको ९.५ प्रतिशत क्षमता प्रदर्शन गरेका

छन् । निम्नतम श्रेणीमा जम्मा २२ जना छात्रहरूले कुल प्राप्ताङ्कको ५.५ प्रतिशत नतिजा प्राप्त गरेका छन् । निम्नतम श्रेणीकै जम्मा २३ जना छात्रहरूले कुल प्राप्ताङ्कको ५.७५ प्रतिशत क्षमता स्तर देखाएका छन् ।

माथि उल्लेख भएअनुसार ८ वटा परीक्षणीय पक्षहरूमा ५० जना विद्यार्थीको श्रेणी कायम गर्दा ४०० लाई विद्यार्थी सङ्ख्या मानी अध्ययन गरिएको छ । जसमा श्रेणीअनुसारको प्राप्ताङ्क ल्याउने छात्र र छात्राहरूको तुलनात्मक अध्ययन गरिएको छ । उक्त परिणामअनुसार अत्युत्तम श्रेणीमा छात्रहरूको भन्दा छात्राहरूको प्राप्ताङ्क स्तर राम्रो देखिन्छ । त्यस्तै गरी उत्तम र मध्यम श्रेणीमा औसत परिणाम समान किसिमको देखिन्छ । निम्न श्रेणीमा छात्र बढी र निम्नतम श्रेणीमा छात्रा बढी देखिन्छन् ।

निष्कर्ष

प्रस्तुत अध्ययनमा छात्र र छात्राहरूले लिखित अभिव्यक्तिका क्रममा प्रदर्शन गरेको क्षमता स्तरलाई तुलनात्मक रूपमा अध्ययन गरिएको छ । जसमा छात्रहरूले प्राप्त गरेको अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम श्रेणीमा जम्मा प्राप्ताङ्कको ३४.५ प्रतिशत देखिन्छ । छात्राहरूको स्तर अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम श्रेणीमा जम्मा प्राप्ताङ्कको ३४.७५ प्रतिशत देखिन्छ । निम्न र निम्नतम श्रेणीका छात्रहरूको जम्मा प्राप्ताङ्कको १५.५ प्रतिशत नतिजा रहेको छ भने छात्राहरूको निम्न र निम्नतम श्रेणीमा जम्मा प्राप्ताङ्कको १५.२५ प्रतिशत क्षमता स्तर रहेको देखिन्छ ।

अध्याय-पाँच

निष्कर्ष र सुझाव

५.१ निष्कर्ष

यस अध्यायमा प्राप्त परिणामका आधारमा निष्कर्ष निकालिएको छ । यस क्रममा फेरि तोकिएका पक्षहरूका आधारमा विश्लेषण गरिएको छ । प्राप्त परिणामलाई दृष्टिगत गरी सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ । त्यसैगरी यस अध्ययनको शैक्षणिक प्रयोजन, र भावी शोध अनुसन्धानका सम्भावित शीर्षकहरू पनि यस अध्याय अन्तर्गत राखिएको छ ।

प्रस्तुत अध्ययन कक्षा ८ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन गरिएको छ । बुटवल नगरपालिकाका ५ वटा विद्यालयमा अध्ययनरत १०/१० जनाका दरले जम्मा ५० जना विद्यार्थीहरूले देखाएको क्षमता स्तरलाई परीक्षणीय पक्षहरूका आधारमा अध्ययन विश्लेषण गरी निष्कर्षहरू निकालिएका छन् । उल्लेखित परीक्षणीय पक्षहरूका आधारमा निकालिएका निष्कर्षहरू क्रमशः उल्लेख गरिएको छ ।

सम्बन्धित क्षेत्रको ज्ञानलाई प्रभावकारी रूपमा अभिव्यक्त गर्न राम्रो अभिव्यक्ति शैली हुनु आवश्यक छ । प्रस्तुत अध्ययनमा ६८ प्रतिशत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति शैली अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरको देखिन्छ भने बाँकी ३२ प्रतिशत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति शैली निम्न र निम्नतम स्तरको देखिन्छ । त्यसैले प्राप्त परिणामलाई राम्रो मान्न सकिन्छ ।

सम्बन्धित क्षेत्रको ज्ञानलाई क्रमिक रूपमा अभिव्यक्त गर्नु सिलसिलाबद्धता हो । सिलसिलाबद्धताले विद्यार्थीहरूको ज्ञानलाई सतही ढङ्गमा क्रमशः अभिव्यक्त गर्ने क्षमताको अभिवृद्धि गर्दछ । प्रस्तुत अध्ययनमा ६८ प्रतिशत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमता स्तर अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम खालको रहेको छ भने बाँकी ३२ प्रतिशत निम्न र निम्नतम खालको रहेको छ । त्यसैले प्राप्त परिणामलाई राम्रो मान्न सकिन्छ ।

अभिव्यक्तिका क्रममा वर्णहरूको उचित खाइक्रम हुनु आवश्यक छ । अभिव्यक्त विचारलाई यथोचित वर्णविन्यास मिलाएको खण्डमा अभिव्यक्तिमा अर्थको अनर्थ लाग्ने सम्भावना रहँदैन । त्यसैले वर्णविन्यास महत्त्वपूर्ण पक्ष हो । प्रस्तुत अध्ययनमा ७० प्रतिशत विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमता स्तर अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम खालको रहेको छ भने

बाँकी ३० प्रतिशत निम्न र निम्नतम खालको रहेको छ । त्यसैले प्राप्त परिणामलाई राम्रो मान्न सकिन्छ ।

अभिव्यक्तिलाई पूर्ण बनाउने, अपूर्ण बनाउने, कौतुहलतापूर्ण बनाउने, जिज्ञासामूलक बनाउने जस्ता कामहरू लेख्य चिह्नले गर्दछ । अभिव्यक्तिलाई लेख्य चिह्नको उचित प्रयोगले आकर्षक ढङ्गमा प्रस्तुत गरिनु पर्दछ । प्रस्तुत अध्ययनमा ८२ प्रतिशत विद्यार्थीको क्षमता स्तर अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम खालको रहेको छ भने १८ प्रतिशत विद्यार्थीहरू निम्न र निम्नतम स्तरका छन् । त्यसैले प्राप्त परिणामलाई अत्यन्त राम्रो मान्न सकिन्छ ।

अभिव्यक्तिलाई सन्दर्भपूर्ण बनाउन सम्बन्धित क्षेत्रमा शब्दहरूको छनोट गरी व्यवस्थित रूपमा प्रयोग गरिनु आवश्यक छ । प्रस्तुत अध्ययनमा ६६ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरको क्षमता प्रदर्शन गरेका छन् भने बाँकी ३४ प्रतिशत विद्यार्थीहरूले निम्न र निम्नतम स्तरको क्षमता प्रदर्शन गरेका छन् । त्यसैले प्राप्त परिणामलाई त्यति राम्रो मानिँदैन ।

अभिव्यक्तिलाई निश्चित गन्तव्यमा पुऱ्याउन वाक्य गठनसम्बन्धी क्षमता राम्रो हुन आवश्यक छ । शुद्ध, स्तरीय वाक्य गठन गरी अभिव्यक्तिलाई सन्दर्भपूर्ण बनाउनु पनि त्यत्तिकै महत्त्वपूर्ण हुन्छ । त्यसैले प्रस्तुत अध्ययनमा विद्यार्थीहरूको वाक्य गठनसम्बन्धी क्षमतालाई हेर्दा अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम स्तरमा ६४ प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् भने निम्न र निम्नतम स्तरमा ३६ प्रतिशत विद्यार्थीहरू रहेका छन् । त्यसैले प्राप्त परिणामलाई त्यति राम्रो मानिँदैन ।

लेखनमा स्तरीयता ल्याउन र लेखन कलालाई प्रभावकारी रूपमा अभिव्यक्त गर्न प्राविधिक पक्षका साथै सफा हुनु पनि त्यत्तिकै आवश्यक छ । यस क्रममा उचित मात्रामा किनारा छोड्नु, प्रसङ्गानुसार अनुच्छेद परिवर्तन गर्नु, सफाई र शुद्ध पारी आफ्नो अभिव्यक्तिलाई प्रभावकारी रूपमा प्रस्तुत गर्नु जस्ता महत्त्वपूर्ण पक्षहरूमा ध्यान दिनु त्यत्तिकै आवश्यक छ । यसो भएमा अभिव्यक्तिमा निखारता आउँछ भने लेखन पनि बोधगम्य र आकर्षक हुन आउँछ । प्रस्तुत अध्ययनमा ८८ प्रतिशत विद्यार्थीको क्षमता स्तर अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम रहेको छ भने बाँकी १२ प्रतिशत विद्यार्थीहरू निम्न र निम्नतम स्तरका छन् । त्यसैले प्राप्त परिणामलाई अत्यन्त राम्रो मान्न सकिन्छ ।

अभिव्यक्तिका क्रममा भाषा स्तरीय हुनु आवश्यक छ । मानक भाषाको प्रयोगले अभिव्यक्ति सान्दर्भिक, सरल, सुबोध र स्पष्ट हुन्छ । त्यसैले भाषाको प्रयोग राम्रो हुनु आवश्यक छ । प्रस्तुत अध्ययनमा ५२ प्रतिशत विद्यार्थीहरूको भाषा प्रयोगको अवस्था निम्न र निम्नतम स्तरको रहेको छ, भने बाँकी ४८ प्रतिशत मध्यम, उत्तम र अत्युत्तम स्तरको रहेको छ । त्यसैले विद्यार्थीहरूको मानक भाषाको प्रयोगको अवस्था कमजोर रहेको छ ।

प्रस्तुत अध्ययनका ८ वटा परीक्षणीय पक्षहरूमध्ये ५ वटा पक्षहरूमा विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ, भने ३ वटा पक्षहरूमा कमजोर क्षमता स्तर रहेको देखिन्छ । तर्कपूर्ण प्रस्तुति, सिलसिलाबद्धता, हिज्जे (वर्णविन्यास), लेख्य चिह्नको प्रयोग, किनारा छोडाइ र सफाइ जस्ता परीक्षणीय पक्षहरूमा विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर राम्रो देखिन्छ । त्यसैगरी वाक्य गठन, शब्द छनोट तथा प्रयोग र मानक भाषाको प्रयोग जस्ता परीक्षणीय पक्षहरूमा विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर अलि कमजोर देखिन्छ ।

उपर्युक्त निष्कर्षबाट कक्षा ८ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको लिखित अभिव्यक्ति क्षमता स्तर राम्रो रहेको देखिन्छ । परीक्षणीय पक्षहरूमा अत्युत्तम, उत्तम र मध्यम श्रेणीमा विद्यार्थीहरू ६९.२५ प्रतिशत रहेका छन् भने निम्न र निम्नतम श्रेणीका विद्यार्थीहरू ३०.७५ प्रतिशत रहेका छन् । ८ वटा परीक्षणीय पक्षहरूमध्ये ५ वटा पक्षहरूमा विद्यार्थीहरूको क्षमता स्तर सकारात्मक देखिन्छ, भने बाँकी ३ वटा पक्षहरूमा विद्यार्थीहरू अलि कमजोर रहेका छन् । त्यसैले सम्पूर्ण परीक्षणीय पक्षहरूको प्राप्ताङ्कलाई दृष्टिगत गर्दा उनीहरूको औसत क्षमता स्तर उत्तम खालको रहेको देखिन्छ ।

५.२ सुभावहरू

यस अध्ययनबाट प्राप्त निष्कर्षहरूका आधारमा निम्न सुभावहरू प्रस्तुत गरिएका छन् :

- (१) पाठ्यक्रमले लेखन सीपसम्बन्धी राखेका उद्देश्यहरूअनुसारको लेखन कार्यकलाप अनिवार्य रूपमा सञ्चालन गरिनु पर्दछ ।

- (२) विद्यार्थीहरूको भाषिक सीप विकासका लागि अतिरिक्त क्रियाकलापको सञ्चालन गरिनु पर्दछ, जसले विद्यार्थीहरूको ज्ञान, सीप, अनुभव र धारणामा यथेष्ट वृद्धि होस् ।
- (३) पहिलो भाषी नेपाली हुने विद्यार्थी दोस्रो भाषी नेपाली हुने विद्यार्थीका बीच समान किसिमको सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न अतिरिक्त क्रियाकलापको सञ्चालन गरिनु पर्दछ ।
- (४) भाषाका अन्य सीपको विकास सँगसँगै लेखन सीपको विकास गरिनु पर्दछ ।
- (५) तह, स्तर, विद्यार्थीको क्षमता जस्ता कुराहरूलाई मध्यनजर गरी लेखन सीपका विभिन्न कार्यकलापहरूको सञ्चालन गरिनु आवश्यक छ ।
- (६) कमजोर विद्यार्थीहरूका लागि उपचारात्मक वा निराकरणात्मक शिक्षण गरिनु आवश्यक छ ।
- (७) विभिन्न भाषाभाषी भएको कक्षाकोठामा समान किसिमको भाषिक वातावरण निर्माण गरिनुपर्दछ ।
- (८) कक्षामा सबै विद्यार्थीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्न कक्षाकोठा व्यवस्थापन र सिकाइ व्यवस्थापन गरिनु पर्ने देखिन्छ ।
- (९) मूल्याङ्कन प्रणालीमा विविधता अर्पण आवश्यक छ ।
- (१०) प्रतियोगितात्मक लेखन गराइएमा विद्यार्थीहरूको लिखित अभिव्यक्ति क्षमतामा उल्लेख्य वृद्धि हुने देखिन्छ ।
- (११) शिक्षक र विद्यार्थीहरूको नियमित उपस्थितिमा भाषा शिक्षण गरिनु पर्ने र शिक्षण सिकाइ कार्यकलापमा यथेष्ट शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग गरी शिक्षण सिकाइ गरिनु आवश्यक छ ।
- (१२) दक्ष शिक्षकद्वारा भाषा शिक्षण गरिनु आवश्यक छ ।

५.३ शैक्षणिक प्रयोजन

प्रस्तुत शोधको शैक्षणिक प्रयोजनलाई निम्नानुसार देखाउन सकिन्छ :

- (१) लेखन सीपसम्बन्धी पाठ्यक्रमले राखेका उद्देश्यअनुसारको शिक्षण सिकाइ कार्यकलाप सञ्चालन गर्न यस अध्ययनले सहयोग पुऱ्याउनेछ ।
- (२) कक्षाकोठा व्यवस्थापनका लागि समन्वयात्मक किसिमका भाषिक वातावरण निर्माण गर्न सहयोग पुऱ्याउनेछ ।
- (३) पाठ्यक्रम निर्माणका लागि विद्यार्थीहरूको अनुभव क्षेत्रलाई समेट्न आवश्यक सहयोग गर्नेछ ।
- (४) विद्यार्थीहरूको रहनसहन, भेषभूषा, भाषाशैली, रीति संस्कृतिअनुसारको पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक निर्माण गर्न सहयोग पुऱ्याउनेछ ।
- (५) विद्यार्थीहरूको रुचि, तह, स्तर, क्षमता, आवश्यकताअनुसारको शिक्षण सिकाइ कार्यकलाप सञ्चालन गर्न सहयोग गर्नेछ ।
- (६) कमजोर विद्यार्थीहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि आवश्यक कदम चाल्न मार्ग निर्देशन गर्नेछ ।
- (७) भाषिक सीप विकासका लागि अतिरिक्त क्रियाकलाप, शैक्षिक भ्रमण, प्रतियोगितात्मक कार्यकलापहरू शिक्षण सिकाइ सँगसँगै सञ्चालन गर्न आवश्यक सहयोग गर्नेछ ।
- (८) यस अनुसन्धानले लेखाइ सीपसम्बन्धी विद्यार्थीहरूको मूल्याङ्कन गर्न सहयोग गर्नेछ ।
- (९) भाषिक सीपसँग सम्बन्धित भावी अनुसन्धान गर्न सहयोग गर्नेछ ।
- (१०) भाषा शिक्षण गर्दा भाषिक सचेतता अपनाउन उपयुक्त तरिकाले दोस्रो भाषा शिक्षण गर्न सहयोग पुऱ्याउनेछ ।

५.४ भावी अनुसन्धानका लागि सम्भावित शोध शीर्षकहरू

अध्ययन अनुसन्धान एक निरन्तर प्रक्रिया हो । यो प्रक्रियाको कहिल्यै अन्त्य हुँदैन । नयाँ अध्ययन क्षेत्रको खोज र भइसकेका अध्ययनहरूको सत्यापन अनुसन्धानका निरन्तर चलिरहने क्रियाकलाप हुन् । सम्भावित अध्ययन क्षेत्रका अनुसन्धान शीर्षकहरूको परिचय

दिनु, अध्ययन गर्न खोज्ने अध्येतालाई अध्ययन गर्न सकिने क्षेत्रको जानकारी दिनु आदि जस्ता कुराहरू शोधकर्ताले प्रस्तुत अध्ययनमा समेटेको हुन्छ । त्यसैले यहाँ पनि सम्भावित शोध शीर्षकहरूलाई निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ, जुन निम्नानुसार रहेका छन्:

- १) मातृभाषी विद्यार्थीहरू र विमातृभाषी विद्यार्थीहरूका बीच लिखित अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन,
- २) लेखाइ सीपका आधारमा कक्षा आठको नेपाली भाषा पाठ्यपुस्तकको विश्लेषणात्मक अध्ययन,
- ३) कक्षा आठमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको पदयोग र पदवियोगसम्बन्धी क्षमताको अध्ययन,
- ४) निम्न माध्यमिक तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको चिठी तथा निवेदन लेखन क्षमताको अध्ययन,
- ५) निम्न माध्यमिक तहमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको चित्र तथा वस्तु वर्णनका क्रममा लिखित अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन ।

सन्दर्भग्रन्थ सूची

पुस्तक सूची

अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०५९), नेपाली भाषा शिक्षण, पाँ.सं., काठमाडौं: विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

.....(२०५९), भाषा शिक्षण : केही परिप्रेक्ष्य तथा पद्धति, चौ.सं., काठमाडौं: विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

.....(२०६२), समसामयिक नेपाली व्याकरण, ते.सं., काठमाडौं: विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

अधिकारी, हेमाङ्गराज र बट्टी विशाल भट्टराई (२०६३), प्रयोगात्मक नेपाली शब्दकोश, दो.सं., काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

खनाल, पेशल (२०६७), अनुसन्धान पद्धति , काठमाडौं: सनलाइट पब्लिकेशन ।

गौतम, रामप्रसाद (२०६९), भाषिक अनुसन्धान विधि, काठमाडौं: दीक्षान्त पुस्तक भण्डार ।

पन्थ, नारायणप्रसाद (२०६४), शिक्षामा मापन तथा मूल्याङ्कन, काठमाडौं: नोबेल प्रकाशन ।

पौड्याल, शालिकराम र अन्य (२०६६), माध्यमिक नेपाली व्याकरण, युनिटी पब्लिकेशन ।

भट्टराई, रामप्रसाद (२०६५), भाषिक अनुसन्धान विधि, काठमाडौं: शुभकामना प्रकाशन ।

भण्डारी, पारसमणि (२०६३), स्नातकोत्तर नेपाली शिक्षा शोध विवरण, न्यु हिरा बुक्स इन्टरप्राइजेज, कीर्तिपुर काठमाडौं ।

शर्मा, मोहनराज (२०५३), शब्द रचना र वर्णविन्यास, काठमाडौं: नवीन प्रकाशन ।

सुवेदी, लालानाथ र हरिप्रसाद पराजुली (२०५७), नेपाली वर्णविन्यास, (ते.सं.) ललितपुर: साभा प्रकाशन ।

ज्वाली, रामप्रसाद र गणेशप्रसाद भट्टराई (२०६०) साधारण नेपाली, (दो.सं.) काठमाडौं: भुँडीपुराण प्रकाशन ।

शोधपत्र सूची

अधिकारी, केशवराज (२०६०), कक्षा ८ पूरा गरेका विद्यार्थीहरूको शब्दभण्डार क्षमताको अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर ।

उपाध्याय, गुरुप्रसाद (२०६०), कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीको पठनबोध क्षमताको अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर ।

दौल्याल, रणबहादुर (२०६४), कञ्चनपुर जिल्लाका कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको निबन्ध लेखन क्षमताको अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर ।

पौडेल, तीर्थराज (२०६५), कक्षा ९ पूरा गरेका विद्यार्थीहरूको वादविवाद लेखन क्षमताको अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर ।

पौडेल, हिरुप्रसाद (२०६६), कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको व्याख्यात्मक अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर ।

रावत, कटकबहादुर (२०६४), कक्षा सातमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको मौखिक अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर ।

सापकोटा, यज्ञलाल (२०६५), कक्षा सातको हाम्रो नेपाली किताबमा आधारित पठनबोध क्षमताको अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, बुटवल बहुमुखी क्याम्पस, बुटवल ।

जवाली, कृष्णप्रसाद (२०६३), कक्षा १० मा अध्ययनरत विद्यार्थीको पठनबोध क्षमताको अध्ययन, अप्रकाशित स्नातकोत्तर शोधपत्र, नेपाली भाषा शिक्षा विभाग, त्रिभुवन विश्वविद्यालय कीर्तिपुर ।

परिशिष्ट 'क'

अभिव्यक्ति क्षमता परीक्षणका लागि प्रयोग गरिएका प्रश्नहरू

१. विद्यार्थी जीवनमा अनुशासनको महत्त्व शीर्षकमा १५० शब्दमा नघटाई निबन्ध लेख्नुहोस् ।
२. धनभन्दा विद्या ठूलो भन्ने विषयमा पक्षका तर्फबाट आफ्ना तर्कहरू प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
३. एक हप्तादेखि ज्वरो आई सिकिस्त बिरामी परेकाले अभै पाँच दिनसम्म विद्यालय आउन नसक्ने कुरा दर्साई कक्षा शिक्षकलाई निवेदन लेख्नुहोस् ।
४. विद्यार्थीको कर्तव्य शीर्षकमा एउटा संवादको नमुना तयार पार्नुहोस् ।

५. आफ्नो पढाइ र घरको बारेमा वर्णन गर्दै विदेशमा बसेको आफ्नो बुबालाई चिठी लेख्नुहोस् ।

परिशिष्ट 'ख'

अभिव्यक्ति क्षमताका तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएका विद्यालयहरू

१. एभरेष्ट इङ्लिस बोर्डिङ स्कुल सुखानगर, बुटवल
२. दीप बोर्डिङ हाइ स्कुल सुखानगर, बुटवल
३. आइडियल इङ्लिस बोर्डिङ स्कुल सुखानगर, बुटवल
४. समिट इङ्लिस बोर्डिङ स्कुल गोलपार्क, बुटवल
५. लुम्बिनी बोर्डिङ स्कुल गोलपार्क, बुटवल

परिशिष्ट 'ग'

बुटवल नगरपालिकाका संस्थागत विद्यालयका नि.मा.वि. तहमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको अभिव्यक्ति क्षमताको अध्ययनमा ५० पूर्णाङ्क राखी निम्न परीक्षणीय विधिका आधारमा मूल्याङ्कन गरिएको छ ।

(१) भाषिक शुद्धता	- पूर्णाङ्क १०
(२) प्रस्तुतीकरण	- पूर्णाङ्क १०
(३) विषयवस्तु	- पूर्णाङ्क ३०